

Հայաստանի

բաց կառավարման ուղին

Open
Government
Partnership

Independent
Reporting
Mechanism

Հայաստանի բաց կառավարման ուղին 2026

Բովանդակություն

Ներածություն	3
Հայաստանի բաց կառավարման ուղին	7
Հայաստանի բաց կառավարման էկոհամակարգի զարգացումը	8
Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խթանում համագործակցության միջոցով	15
Պետական ծախսերը՝ թափանցիկ և մասնակցային	21
Հանրային մասնակցության և տեղեկատվության հասանելիության հնարավորությունների բարելավում	26
Ձեռքբերումներ, մարտահրավերներ և առաջիկա ճանապարհը	30
Հավելված	32

Առջևի շապիկ՝ Սևանա լիճ, Գեղարքունիքի մարզ,
Հայաստան (Լուսանկարը՝ Ալեքսանդրա Դեմենտևա,
Unsplash)

Գեղարդի վանք, Կոտայքի մարզ, Հայաստան
(Լուսանկարը՝ ԲԿԳ)

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Կասկադ, համալիրի աստիճանները, Երևան,
Հայաստան (Լուսանկարը՝ ԲԿԳ)

Սուգորդների արձանը Կասկադ համալիրում, Երևան, Հայաստան (Լուսանկարը՝ ԲԿԳ)

[Հայաստանը](#) Բաց կառավարման գործընկերությանը (ԲԿԳ) միացել է 2011 թվականին՝ դրա հիմնադրման տարում: Այդ ժամանակից ի վեր Հայաստանը վեց ազգային գործողությունների ծրագրերի շրջանակում ստանձնել է 61 հանձնառություն: Առավել հաջողված հանձնառությունների արդյունքում գործարկվել է իրական շահառուների հանրամատչելի ռեեստրը, լայնորեն ներդրվել է մասնակցային բյուջետավորումը, և ՀՀ վարչապետի աշխատակազմում ստեղծվել է մասնակցային և բաց կառավարման հարցերի վարչություն, որն ապահովում է Հայաստանի բաց կառավարման օրակարգի մշտական ինստիտուցիոնալ առաջնորդությունը:

Տեղական մակարդակում Արմավիր, Գյումրի, Մեծամոր, Վանաձոր և Երևան համայնքները միացել են տեղական ԲԿԳ ծրագրին՝ ամրապնդելով կապը ազգային և տեղական մակարդակների բաց կառավարման բարեփոխումների միջև: Միջազգային մակարդակում Հայաստանն ավելի մեծ դեր է ստանձնել ԲԿԳ-ի առաջնորդության և կառավարման գործում՝ 2025 թվականին [ընտրվելով ԲԿԳ Ղեկավար հանձնաժողովի անդամ](#):

2018 թվականի խաղաղ Թավշյա հեղափոխությունից հետո կառավարության՝ ԲԿԳ-ի նկատմամբ ամուր քաղաքական հանձնառությունը բարելավեց այս հարթակի օգտագործումը բաց կառավարման բարեփոխումների համար: Օրենսդրական փոփոխություններ ենթադրող հանձնառությունների ներառումը բարձրացրել է երկրի գործողությունների ծրագրերի հավակնոտությունը: ԲԿԳ-ն ծառայել է որպես Հանրային կառավարման բարեփոխումների

ռազմավարության, Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և Թվային փոխակերպման ռազմավարության իրականացման մեխանիզմ: Հայաստանի ԲԿԳ հանձնառությունների աճող մասն անդրադարձել է նաև միջազգային առաջարկություններին և չափանիշներին, օրինակ՝ Կոռուպցիայի դեմ պայքարող պետությունների խմբի (ԳՐԵԿՈ) և Եվրոպական միության (ԵՄ) առաջարկություններին: Դա հանգեցրել է զգալի առաջընթացի, ինչպիսին է 2023 թվականին ողջ հայկական տնտեսությունն ընդգրկող իրական շահառուների հանրամատչելի ռեեստրի ներդրումը:

Հայաստանի բաց կառավարման Էկոհամակարգը վերածվել է քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և կառավարությունում բարեփոխումներ իրականացնողների ամուր ցանցի: Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունը բարձր է գնահատել ԲԿԳ գործընթացի ընձեռած հնարավորությունը բարեփոխումների շուրջ կառավարության հետ ուղիղ երկխոսության մեջ մտնելու հարցում: Թավշյա հեղափոխությունից հետո կառավարությունն ավելի մեծ ջանքեր է գործադրել քաղաքացիական հասարակությանը գործողությունների ծրագրերի համատեղ մշակմանն ու իրականացմանը ներգրավելու համար: Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունն ակտիվ դեր է ունեցել ԲԿԳ-ի մասին հանրային իրազեկվածության բարձրացման, համատեղ մշակման միջոցառումների կազմակերպման և տեղական ԲԿԳ ծրագրին մասնակցող տեղական ինքնակառավարման մարմիններին աջակցելու գործում: Միջազգային գործընկերների ֆինանսական և տեխնիկական աջակցությունը կենսական նշանակություն է ունեցել կառավարության

և քաղաքացիական հասարակության՝ ԲԿԳ բարեփոխումների իրականացմանը և իրազեկվածության բարձրացմանն ուղղված ջանքերի համար: Հայաստանում դոնորների աջակցությամբ իրականացված մի շարք նախաձեռնություններ հաջողությամբ շարունակվել են կառավարության կողմից արտաքին ֆինանսական աջակցության ավարտից հետո, մասնավորապես՝ տեղական մակարդակում մասնակցային բյուջետավորման ներդրումը:

Այդուհանդերձ, առաջընթացը չի եղել առանց մարտահրավերների: COVID-19 համավարակը, Լեռնային Ղարաբաղի/Արցախի տարածքի շուրջ Ադրբեյջանի հետ զինված հակամարտությունը, ինչպես նաև 2025 թվականի սկզբին ԱՄՆ կառավարության կողմից արտաքին օգնության սառեցումն ազդել են բաց կառավարման բարեփոխումների տեմպի վրա: Այնուամենայնիվ, քաղաքացիական հասարակությունը և կառավարությունն ապահովել են ԲԿԳ գործընթացի և բարեփոխումների շարունակականությունը: 2024 թվականին ՀՀ վարչապետի աշխատակազմում մասնակցային և բաց կառավարման հարցերի վարչության ստեղծումը կարևոր քայլ է բաց և մասնակցային կառավարման, այդ թվում՝ ԲԿԳ գործընթացի երկարաժամկետ կայունության ապահովման ուղղությամբ:

Բաց կառավարման այս ուղին լուսաբանում է ԲԿԳ-ի միջոցով Հայաստանի ջանքերը հանրային բարեվարքության խնդիրների լուծման ուղղությամբ, մասնավորապես՝ պաշտոնատար անձանց գույքի հայտարարագրերի և իրական շահառուների թափանցիկության, ֆիսկալ թափանցիկության և մասնակցային բյուջետավորման, ինչպես նաև որոշումների կայացմանը հանրային մասնակցության և տեղեկատվության հասանելիության ոլորտներում: Այն նաև ուսումնասիրում է, թե ինչպես են կառավարությունը և քաղաքացիական հասարակությունն օգտագործել ԲԿԳ շրջանակը՝ բարեփոխումները քննարկելու և դրանց շուրջ համատեղ աշխատելու համար:

ԲԿԳ-Ն ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ՝ ԱՄՓՈՓ

Միացել է ԲԿԳ-ին
2011 թվականին

61

հանձնառություն
վեց ազգային
գործողությունների
ծրագրերում

3

հայտ Բաց կառավարման
մարտահրավերին
(մեկ առանձին
հանձնառություն և երկու
տեղական հանձնառություն)

24

պետական
հաստատություն և
անկախ մարմին
որպես
հանձնառությունների
պատասխանատուներ

Գործող ազգային գործողությունների
ծրագիրը նախատեսված է 2025-2027
թվականների համար

16

հանձնառություն
տեղական ԲԿԳ
հինգ անդամներից

Հանձնառությունների կատարման ցուցանիշով Հայաստանը գերազանցում
է ԲԿԳ անդամների համաշխարհային և Արևելյան գործընկերության (ԱլԳ)
միջին ցուցանիշները, սակայն զիջում է դրանց հավակնոտության և վաղ
արդյունքների առումով:

Մինչ օրս իրականացված
առաջին հինգ
գործողությունների
ծրագրերի
հանձնառությունների

68%

-ը կատարվել է

Մինչ օրս
իրականացված առաջին
հինգ գործողությունների
ծրագրերի
հանձնառությունների

31%

-ը հավակնոտ է

Մինչ օրս
իրականացված
առաջին հինգ
գործողություն-
ների ծրագրերի
հանձնառություն-
ների

10%

-ն ունեցել է
նշանակալի վաղ
արդյունքներ

Տվյալները ճշգրիտ են 2026 թվականի մայիսի 30-ի դրությամբ:
Աղբյուրը՝ ԲԿԳ տվյալների վահանակ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՑ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈՒՂԻՆ

«Մայր Հայաստան» արձանը, Երևան, Հայաստան
(Լուսանկարը՝ Տիգրան Խառատյան, Unsplash)

Քեթրին Քրյուգեր՝ Քաունթերփարթ ինթերնեշնլի կառավարման և փխրուն պետությունների հարցերով այն ժամանակվա տնօրեն, Հայաստանում կայացած Արևելյան գործընկերության երրորդ համայնքային երկխոսության ժամանակ (Լուսանկարը՝ ԲԿԳ)

Հայաստանի բաց կառավարման էկոհամակարգի զարգացումը

Թեև Հայաստանում մասնագիտացված քաղաքացիական հասարակության ոլորտը ձևավորվել էր դեռևս 1990-ականներին և 2000-ականների սկզբին՝ երկրի ժողովրդավարական անցման ընթացքում, ազգային բաց կառավարման էկոհամակարգը զգալիորեն ամրապնդվել է ԲԿԳ-ին միանալուց հետո: 2018 թվականի Թավշյա հեղափոխությունից հետո բաց կառավարման բարեփոխումները դարձան քաղաքական առաջնահերթություն և ստացան տեղական քաղաքացիական հասարակության և միջազգային գործընկերների մեծ աջակցությունը: Այս բաժինը ներկայացնում է Թավշյա հեղափոխությունից հետո կառավարության և քաղաքացիական հասարակության միջև հարաբերությունների փոփոխությունը, այն, թե ինչպես են միջազգային գործընկերներն ապահովել համագործակցության շարունակականությունը, ինչպես նաև ներքին և աշխարհաքաղաքական անորոշությունների պայմաններում բաց կառավարման շուրջ ներգրավվածության ինստիտուցիոնալացման ուղղությամբ շարունակվող աշխատանքը:

Առաջին քայլերը վաղ գործողությունների ծրագրերում (2012-2018)

Երբ Հայաստանը 2011 թվականին միացավ ԲԿԳ-ին, Արտաքին գործերի նախարարությունը (ԱԳՆ) մեկնարկեց [առաջին գործողությունների ծրագիրը \(2012-2013\)](#) այնպիսի հանձնառություններով, որոնք հիմնականում արտացոլում էին կառավարության առկա առաջնահերթությունները և դոնորների աջակցությամբ իրականացվող նախաձեռնությունները: Շուտով կառավարությունը ստեղծեց [ԲԿԳ աշխատանքային խումբ](#), որը սկզբնական շրջանում կազմված էր իրականացնող պետական մարմիններից և երեք քաղաքացիական հասարակության [կազմակերպություններից](#) (ՔՀԿ)՝ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն (ԻԱԿ), Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն (ԹԻՀԿ) և «Ասպարեզ» լրագրողների ակումբ: Այս ՔՀԿ-ները ԲԿԳ-ին միանալուց առաջ Հայաստանում թափանցիկության հարցերով ամենաակտիվ կազմակերպություններից էին, որոնք նախկինում ջատագովել և նպաստել էին լավ կառավարման և թափանցիկության բարեփոխումներին, ինչպիսին է 2003 թվականի «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքը:

[Երկրորդ \(2014-2016\)](#) և [երրորդ \(2016-2018\)](#)

գործողությունների ծրագրերի համար ԲԿԳ գործընթացի համակարգումը փոխանցվեց ՀՀ կառավարության աշխատակազմին, որն աշխատանքային խումբն ընդլայնեց՝ ներառելով ութ ՔՀԿ: Քաղաքացիական հասարակությունը դոնորների աջակցությամբ իրականացրեց հանրային իրազեկման աշխատանքներ և ներկայացրեց սեփական առաջարկները, ինչի արդյունքում երկրորդ և երրորդ գործողությունների ծրագրերում ներառվեցին քաղաքացիական հասարակության մի շարք առաջնահերթություններ, ինչպիսին են Հայաստանի՝ Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության նախաձեռնությանը (ԱՃԹՆ) միանալու վերաբերյալ հանձնառությունները:

Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունն արդեն իսկ բարձր էր գնահատում իր մասնակցությունը ԲԿԳ գործընթացին առաջին երեք գործողությունների ծրագրերի ընթացքում: ԲԿԳ-ի մասնակցային մոդելը, որի համաձայն կառավարությունը պարտավոր էր ՔՀԿ-ներին ներգրավել բարեփոխումներում, այդ ժամանակ եզակի էր Հայաստանում: Սակայն, թեև կառավարությունը պատրաստ էր լսել ՔՀԿ-ներին և ներառել նրանց առաջնահերթությունները, [քաղաքացիական հասարակության հիմնական քննադատությունն](#) այն էր, որ կառավարությունը մերժում էր օրենսդրական փոփոխություններ պահանջող առաջարկները: Փոխարենը՝ այն կենտրոնանում էր քաղաքականության երկրորդական հարցերի և էլեկտրոնային կառավարման նախաձեռնությունների վրա:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԿԳ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԽՄԲԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

2012 թվականից ի վեր Հայաստանում գործում է բազմաշահառու աշխատանքային խումբ՝ որպես ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերի խորհրդատվական մարմին: Սկզբնապես ստեղծված լինելով վարչապետի որոշմամբ՝ այն ներառում էր պետական հաստատություններ, քաղաքացիական հասարակության տարբեր մասնակիցներ և մասնավոր հատվածի մեկ ներկայացուցիչ: Աշխատանքային խմբի հանդիպումներին մասնակցում էին նաև միջազգային գործընկերները՝ իրենց ներդրումն ունենալով հանձնառությունների մշակման և իրականացման գործում: Ժամանակի ընթացքում աշխատանքային խմբի դերը զարգացավ. եթե սկզբում պետական հաստատությունները խմբի միջոցով առանց էական քննարկման փնտրում էին քաղաքացիական հասարակության հավանությունը հանձնառությունների վերաբերյալ, ապա հետագայում այն սկսեց օգտագործվել գործողությունների ծրագրերի մշակման և իրականացման գործում քաղաքացիական հասարակության փորձագիտությունը ներգրավելու համար:

2012-2019 թվականներին վարչապետի որոշումը փոփոխվում էր յուրաքանչյուր գործողությունների ծրագրի ցիկլի հետ՝ բազմաշահառու ֆորումի թարմացված կազմն արտացոլելու համար: Սակայն չորրորդ գործողությունների ծրագրի (2018-2020) ընդունումից ի վեր կառավարությունը վարչապետի որոշումը չի փոփոխել, քանի որ որոշման ընդունումը ժամանակատար է: Քաղաքացիական հասարակության որոշ անդամներ կարծում են, որ հստակ դերերով և պարտականություններով պաշտոնական բազմաշահառու ֆորումը կարող է խթանել սեփականության ավելի ուժեղ զգացում ինչպես կառավարության, այնպես էլ քաղաքացիական հասարակության մասնակիցների շրջանում: Նրանք նշեցին, որ այդ հանդիպումներում նախարարությունների կողմից հաղորդակցության մակարդակը կարող է էականորեն տարբերվել, և որ աշխատանքային խմբի հանդիպումները կարող էին ավելի հաճախակի լինել:

Թավշյա հեղափոխություն. առանցքային շրջադարձային պահ

2018 թվականին Հայաստանում տեղի ունեցավ խոշոր քաղաքական փոփոխություն, որը հայտնի է որպես Թավշյա հեղափոխություն, որի ընթացքում զանգվածային բողոքի ակցիաները հանգեցրին վարչապետ Սերժ Սարգսյանի հրաժարականին: 2018 թվականի դեկտեմբերին կայացած արտահերթ խորհրդարանական ընտրություններում բողոքի շարժման առաջնորդ Նիկոլ Փաշինյանը և նրա կոալիցիան [ստացան ձայների մեծամասնությունը](#):

Թավշյա հեղափոխությունը շրջադարձային էր Հայաստանի ԲԿԳ համայնքի համար, քանի որ բարեփոխիչներն այդ ժամանակ մշակում էին [չորրորդ գործողությունների ծրագիրը \(2018-2020\)](#), մինչդեռ բողոքի ակցիաների և հանրային քննարկումների կենտրոնում քաղաքական կոռուպցիան և պետության զավթումն էին: Փաշինյանի կառավարությունը իշխանության եկավ ժողովրդավարական փոխակերպման, ինստիտուտների կառուցման, կոռուպցիայի դեմ պայքարի և անկախ դատական համակարգի վերականգնման մանդատով: Բացի այդ՝ նախորդ կառավարության հեռացմանը հանգեցրած բողոքի ակցիաներում ակտիվ լինելուց հետո քաղաքացիական հասարակության որոշ ակտիվիստներ միացան նոր կառավարությանը կամ ընտրվեցին Ազգային ժողովի պատգամավորներ: Սա ուժեղ սիներգիա ստեղծեց քաղաքացիական հասարակության առաջնահերթությունների և նոր կառավարության բարեփոխումների օրակարգի միջև:

Փաշինյանի կառավարությունը ԲԿԳ աշխատանքները հանձնեց վարչապետի աշխատակազմի ղեկավարի իրավասությանը՝ ցույց տալու, որ կառավարությունն ավելի մեծ կարևորություն է տալիս նախաձեռնությանը: 2019 թվականին ԲԿԳ գործադիր տնօրենի աշխատանքային այցի ընթացքում Փաշինյանի կառավարությունը վերահաստատեց Հայաստանի հստակ քաղաքական հանձնառությունը ԲԿԳ-ի և ավելի հավակնոտ բարեփոխումների նկատմամբ: Կառավարությունը նաև հայտարարեց, որ պատրաստ է առաջին անգամ ներառել օրենսդրական փոփոխություններ պահանջող հանձնառություններ, ինչը բարձրացրեց ակնկալիքները ավելի հավակնոտ ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերի նկատմամբ: Այդ ժամանակից ի վեր կառավարությունը շարունակում է քաղաքացիական հասարակությանը դիտարկել որպես գործընկեր և պատրաստակամ է ներառել օրենսդրական փոփոխությունները և ՔՀԿ-ների առաջարկությունները օրենքների նախագծերի վերաբերյալ: Օրինակ՝ Հայաստանը ներկայացրել է հավակնոտ հանձնառություններ իրական շահառուների ռեսսորի ստեղծման, կառավարության ողջ համակարգը ներառող տվյալների կառավարման քաղաքականության

օրենսդրության ընդունման և նվերների գրանցումն ու հայտարարագրումը կարգավորող իրավական դաշտի ձևավորման վերաբերյալ, որոնք բոլորն էլ պահանջել են օրենքների ընդունում կամ փոփոխում: Քաղաքացիական հասարակությունն ընդհանուր առմամբ ԲԿԳ-ն համարում է իր առաջնահերթությունները առաջ մղելու օգտակար հարթակ, որը նաև բարեփոխումներին հակված պաշտոնատար անձանց հնարավորություն է տալիս առաջ տանել բաց կառավարման նորմերը իրենց նախարարություններում և հաստատություններում: Այնուամենայնիվ՝ օրենսդիր և դատական իշխանությունները դեռևս հանձնառություններ չեն ներառել Հայաստանի ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերում, քանի որ ԲԿԳ-ն շարունակում են դիտարկվել որպես բացառապես գործադիր իշխանության իրավասության ոլորտ:

ԲԿԳ-ին Հայաստանի մասնակցության ընթացքում 24 պետական հաստատություններ, այդ թվում՝ նախարարություններ, անկախ հանձնաժողովներ և այլ պետական մարմիններ, գլխավորել են առնվազն մեկ հանձնառության իրականացում: Հանձնառությունների մշտական պատասխանատվության են ֆինանսների նախարարությունը, Արդարադատության նախարարությունը, Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը և Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը: Բարեփոխիչները ԲԿԳ գործընթացի երկարաժամկետ կայունության և պետական հաստատությունների շարունակական ներգրավվածության առանցքային գործոնն են համարում կառավարության կոնտակտային անձի պրոֆեսիոնալիզմը, նվիրվածությունը և երկարատև աշխատանքը (2016 թվականից):

Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններն օգնել են ընդլայնել և բազմազան դարձնել ԲԿԳ գործընթացի մասնակցությունը, օրինակ՝ գործողությունների ծրագրերի մշակման ընթացքում ամբողջ երկրում կազմակերպելով «թաուն հոլ» մեթոդաբանությամբ հանրային քննարկումներ և պետություն-մասնավոր հատված երկխոսություններ, որոնք ներգրավել են լրացուցիչ ՔՀԿ-ների: Երևանից դուրս գործող ՔՀԿ-ների (ինչպիսիք են Արմավիրի զարգացման կենտրոնը (ԱԶԿ), Ասպարեզը և «ՀԿ Կենտրոն» քաղաքացիական հասարակության զարգացման ՀԿ-ն (ՀԿ Կենտրոն)) ներգրավվածությունն ազգային ԲԿԳ գործընթացում հանգեցրել է նաև գործողությունների ծրագրերում տարածաշրջանային ուղղվածությամբ հանձնառությունների ներառմանը: «Էկոլուր» բնապահպանական կազմակերպությունն աջակցել է Երևանի տեղական ԲԿԳ հանձնառություններին: Քաղաքացիական հասարակությունից դուրս ԲԿԳ տարբեր հանձնառությունների աջակցել են նաև Հայաստանի արհմիությունների կոնֆեդերացիան

և Հայաստանի գործատուների հանրապետական միությունը:

**Վարչապետը և Ազգային ժողովի նախագահը
[հանդիպեցին](#) ԲԿԳ գործադիր տնօրենի հետ
2019 թվականին Հայաստան կատարած
աշխատանքային այցի ընթացքում՝ ցուցադրելով
կառավարության հաստատուն քաղաքական
հանձնառությունը նախաձեռնության նկատմամբ:**

**«Մի քանի տարի առաջ
մասնակցայնության մասին
ընդհանրապես խոսք չկար, այն
օրակարգում ներառված չէր:
Հիմա ցանկացած իրավական
փաթեթ մշակելիս միշտ հարց է
առաջանում՝ արդյո՞ք ներգրավել
եք հանրությանը, հավաքել
եք կարծիքներ: Անկասկած՝
նախկինում նման բան չկար:
Իհարկե, դա միայն ԲԿԳ-ի շնորհիվ
չէ, բայց ԲԿԳ-ն իր ներդրումն է
ունեցել դրանում»:**

Միջազգային կազմակերպության
ներկայացուցիչներ

Ներքին և աշխարհաքաղաքական անորոշությունների հաղթահարումը

Հայ բարեփոխիչները դիմակայություն են դրսևորել ԲԿԳ գործընթացը պահպանելու հարցում COVID-19 համավարակի և Լեռնային Ղարաբաղի/Արցախի շուրջ Ադրբեյջանի հետ կրկնվող հակամարտությունների պայմաններում: Չորրորդ գործողությունների ծրագրի իրականացման ընթացքում այս իրադարձությունները դանդաղեցրին կառավարության որոշումների կայացումը, քանի որ այն արձագանքում էր համաշխարհային առողջապահական ճգնաժամին և ուշադրությունը վերաուղղորդում ազգային անվտանգությանը: Առաջնահերթությունների այս փոփոխությունները հետաձգեցին ԲԿԳ որոշ հանձնառություններ, իսկ հինգերորդ գործողությունների ծրագրի համատեղ մշակումը հետաձգվեց մինչև 2021 թվականի արտահերթ ընտրություններից հետո: 2023 թվականին Լեռնային Ղարաբաղից/Արցախից հայ բնակչության տեղահանման արդյունքում հինգերորդ գործողությունների ծրագրի իրականացման ընթացքում կառավարության ռեսուրսները վերաուղղորդվեցին հումանիտար ջանքերին: Քաղաքացիական հասարակությունը նկատել էր, որ այս ժամանակահատվածում կառավարության բաց լինելուն ուղղված առաջընթացը դանդաղել էր: Այնուամենայնիվ՝ քաղաքացիական հասարակությունը շարունակեց հաղորդակցվել կառավարության հետ և պահպանեց իր հանրային վերահսկողի դերը: Բարեփոխիչները նաև մատնանշում են ԲԿԳ Աջակից կենտրոնի դերը ԲԿԳ գործընթացը ճիշտ ուղու վրա պահելու հարցում:

ԲԿԳ-ի արժեքը և միջազգային գործընկերների դերը

Կառավարության համար ԲԿԳ անդամակցության շնորհիվ միջազգային տեսանելիությունը կարևոր խթան է եղել: Նախաձեռնությունը հասանելիություն է տվել բարեփոխիչների և փորձագետների համաշխարհային ցանցին: ԲԿԳ համաշխարհային և տարածաշրջանային միջոցառումները ՔՀԿ-ներին և պետական պաշտոնյաներին արժեքավոր հնարավորություններ են տվել սովորելու այլ երկրների փորձից, ներկայացնելու Հայաստանի ձեռքբերումները (օրինակ՝ բարեփոխումների համար ստացված մրցանակների միջոցով) և բարձրացնելու Հայաստանի համաշխարհային տեսանելիությունը՝ որպես բարեփոխումներին միտված երկիր: Օրինակ՝ [ԲԿԳ-ի թափանցիկության ֆելոուշիփը](#) Արևելյան գործընկերության համար և [Բաց կառավարման առաջնորդության համագործակցային ծրագիրը](#) օգնել են պաշտոնյաներին զարգացնել իրենց կարողությունները և կապեր հաստատել այլ երկրների գործընկերների հետ: Այս հնարավորություններն աջակցել և ամրապնդել են երկրի բաց կառավարման էկոհամակարգը:

Միջազգային գործընկերները նույնպես կարևոր դեր են խաղացել Հայաստանի բաց կառավարման էկոհամակարգին աջակցելու գործում: Հայաստանի ՔՀԿ-ների համար ջատագովությանը և հանրային վերահսկողության գործունեությանն ուղղված տեղական ֆինանսավորումը սահմանափակ է, ուստի ՔՀԿ-ների մեծ մասը կախված է արտաքին ֆինանսավորումից: ԲԿԳ-ի և Համաշխարհային բանկի [Բազմադնորդ հավատարմագրային հիմնադրամը \(MDTF\)](#) երկու փուլով դրամաշնորհներ տրամադրեց Հայաստանի ՔՀԿ-ներին, որոնք համատեղ մշակման ընթացքում նպաստեցին [ռազմավարական իրազեկման արշավների](#) իրականացմանը և աջակցեցին այն առաջարկների մշակմանը, որոնք դարձան [ԲԿԳ 2018-2020 թվականների գործողությունների ծրագրի հանձնառություններ](#):

Միջազգային աջակցությունը, այդ թվում՝ ԵՄ-ի կողմից, օգնել է լրացնել կառավարության ռեսուրսների և կարողությունների բացերը, հատկապես բարդ և տեխնիկական բարեփոխումների պարագայում: ՀՀ վարչապետի աշխատակազմը և ԲԿԳ Աջակցից կենտրոնը կարևոր միջնորդներ են եղել Հայաստանի ՔՀԿ-ների և գործընկեր կազմակերպությունների միջև՝ օգնելով ապահովել ֆինանսավորում:

Ջարգացման գործընկերները, մասնավորապես՝ ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալությունը (ԱՄՆ ՄԶԳ), Ասիական զարգացման բանկը (ԱԶԲ), ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիրը (ՄԱԶԾ) և Համաշխարհային բանկը, աջակցել են ՔՀԿ-ներին ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերի շուրջ հանրային քննարկումներ կազմակերպելու, մարզերում ԲԿԳ-ի վերաբերյալ իրազեկման աշխատանքներ իրականացնելու և գործողությունների ծրագրերի հանձնառություններն իրականացնելու գործում: Տարիների ընթացքում ԵՄ-ն նույնպես [լրացուցիչ դրամաշնորհային ֆինանսավորում](#) է տրամադրել Հայաստանի ՔՀԿ-ներին՝ ԲԿԳ գործունեությանն աջակցելու համար, հատկապես 2017 թվականի նոյեմբերին Հայաստան-ԵՄ համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ) կնքումից հետո:

Կառավարությունը շարունակել է մի շարք կարևոր՝ օտարերկրյա ֆինանսավորմամբ իրականացվող նախաձեռնություններ սկզբնական աջակցության ավարտից հետո: Օրինակ՝ կառավարությունը փոփոխություններ կատարեց օրենսդրության մեջ՝ պետական բյուջեից տեղական մասնակցային բյուջետավորման ֆինանսավորումը երկարաձգելու և ավելացնելու համար, այն բանից հետո, երբ մասնակցային բյուջետավորումն առաջին անգամ փորձարկվեց տեղական համայնքներում հինգերորդ գործողությունների ծրագրի (2022-2024) ընթացքում՝ Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության (GIZ) աջակցությամբ: 2017 թվականին գործարկված e-draft հարթակը սկզբնապես ֆինանսավորվել էր ԵՄ-ի կողմից և շարունակում է գործել, իսկ Արդարադատության նախարարությունը պահել է Հայաստանի իրական շահառուների ռեսուրսը՝ ռեսուրսի մշակման համար Open Ownership կազմակերպության կողմից տրամադրված նշանակալի տեխնիկական աջակցությունից հետո: Պաշտոնատար անձանց նվերների հանրամատչելի ռեսուրսի մշակման վերաբերյալ հանձնառությունն ընդհատվեց 2025 թվականի հունվարին ԱՄՆ կառավարության կողմից արտաքին օգնության սառեցման պատճառով, սակայն կառավարությունը համաձայնեց կենտրոնացված ֆինանսավորում տրամադրել այս ռեսուրսի համար և հանձնառությունը տեղափոխեց ընթացիկ՝ վեցերորդ գործողությունների ծրագիր:

Համագործակցության մշակույթի խթանում ԲԿԳ-ի Արևելյան գործընկերության ծրագրի միջոցով

2021 թվականից ի վեր Հայաստանի ՔՀԿ-ները դրամաշնորհներ են ստանում ԲԿԳ-ի Արևելյան գործընկերության ծրագրից, որը ֆինանսավորվում է ԵՄ-ի կողմից («ԵՄ-ն հանուն բարեվարքության»): Ծրագիրը **հնարավորություն է տվել ԲԿԳ-ին տրամադրել** աջակցություն գործողությունների ծրագրի ողջ ընթացքում՝ ընդգրկելով ինչպես գործողությունների ծրագրի համատեղ մշակումը, այնպես էլ հանձնառությունների իրականացումը: Օրինակ՝ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների՝ ազդարարների պաշտպանության և քաղաքացիների բյուջեների վերաբերյալ նախաձեռնությունները համապատասխանաբար ներառվել են Արդարադատության և Ֆինանսների նախարարությունների աշխատանքներում: Հայաստանում ՔՀԿ-ների կոնսորցիումը դրամաշնորհ ստացավ հինգերորդ գործողությունների ծրագրի մշակումը բարելավելու համար: Սա հանգեցրեց լայնածավալ իրազեկման աշխատանքների, ամբողջ երկրում «թաուն հոլ» մեթոդաբանությամբ հանրային քննարկումների և պետություն-մասնավոր հատված երկխոսությունների կազմակերպմանը, ինչպես նաև կառավարության կոնտակտային անձին աջակցելու համար խորհրդատուի նշանակմանը:

Քաղաքացիական հասարակությունը կարծում է, որ այս դրամաշնորհներն օգնել են լրացնել Հայաստանի ԲԿԳ շրջանակի կարևոր բացերը և հանգեցրել են կայուն փոփոխությունների: Այս ֆինանսավորումը նպաստել է քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների մշակած՝ հեշտ ընկալելի բյուջետային տեղեկատվության, ինչպես նաև պետական մարմիններում տեղեկատվության ազատության պահանջներին համապատասխանության ինքնագնահատման գործիքների ինստիտուցիոնալ ներդրմանը: Այն նաև հնարավորություն է տվել կազմակերպել **քննարկումներ** նվերների ռեեստրի և էլեկտրոնային դատավարության վիճակագրության (e-court statistics) վերաբերյալ, **իրազեկման և կարողությունների զարգացման միջոցառումներ** ազդարարման վերաբերյալ, ինչպես նաև, ի թիվս այլ նախաձեռնությունների, իրականացնել մշտադիտարկում Արմավիրում, Գյումրիում, Վանաձորում և Երևանում Տեղական ԲԿԳ հանձնառությունների իրականացման վերաբերյալ:

Բաց կառավարման խթանումը պետական հատվածում

Բաց կառավարմանն առնչվող քաղաքականությունների, գործընթացների և ռազմավարությունների (այդ թվում՝ ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերի) մշակումը, իրականացումը և մշտադիտարկումն ավելի լավ վերահսկելու նպատակով ՀՀ վարչապետի աշխատակազմը 2024 թվականին ստեղծեց [մասնակցային և բաց կառավարման հարցերի վարչությունը](#): Վերջերս այն զլխավորեց Հայաստանի [վեցերորդ գործողությունների ծրագրի](#) համատեղ մշակումը: ԲԿԳ մոդելից ոգեշնչված՝ այս վարչությունը կառավարության ռազմավարական կառավարման նոր համակարգի շրջանակում ազգային ռազմավարությունների նախագծերի մշակման մեջ ներառում է բաց կառավարման սկզբունքները: ԲԿԳ մոդելն արդեն կիրառվել է ազգային հակակոռուպցիոն

ռազմավարության մշակման և հակակոռուպցիոն խորհրդի (որը ներառում է քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներ) աշխատանքներում:

Քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ կողմերը և պետական ծառայողները կարծում են, որ կարևոր է, որ այս վարչությունը պահպանվի հետագա քաղաքական փոփոխությունների պայմաններում, քանի որ այն վճռորոշ դեր կունենա բաց կառավարման բարեփոխումների և ԲԿԳ գործընթացի երկարաժամկետ կայունության և ինստիտուցիոնալացման ապահովման գործում: Չնայած բազմաթիվ ձեռքբերումներին, պետական պաշտոնյաներից մեկը նշեց, որ Հայաստանում բաց կառավարման օրակարգը բախվում է մարտահրավերների, որոնք ընդհանուր են Արևելյան գործընկերության մյուս երկրների համար: Օրինակ՝ դեռևս շատ են պաշտոնյաները, որոնք տեղյակ չեն բաց կառավարման սկզբունքներին կամ թերահավատորեն

են վերաբերվում դրանց: Այս նորմերի կիրառումը դեռևս զգալիորեն տարբերվում է ըստ հաստատությունների: Ներկայումս ԲԿԳ գործընթացը մեծապես հենվում է ՀՀ վարչապետի աշխատակազմում ԲԿԳ կոնտակտային անձի ջանքերի վրա: ԲԿԳ հանձնառությունների իրականացումը հաճախ խաթարվում է պետական

գերատեսչություններում և նախարարություններում կադրային փոփոխությունների պատճառով: Երբ նախարարները կամ փոխնախարարները հրաժարական են տալիս, որոշ պաշտոնյաներ այլևս իրենց պատասխանատու չեն համարում հանձնառության կատարման համար:

ԲԿԳ-ի ընդլայնումը տեղական մակարդակում

Վերջին տարիներին Հայաստանի բաց կառավարման էկոհամակարգի ամենամեծ ընդլայնումը տեղի է ունեցել տեղական մակարդակում: 2020 թվականին տեղական ԲԿԳ ծրագրին որպես կոնսորցիում միացան Գյումրին և Վանաձորը, որին հաջորդեցին Արմավիրը և Երևանը 2022 թվականին, իսկ 2024-ին՝ Մեծամորը: Մինչ օրս այս հինգ համայնքները հինգ գործողությունների ծրագրերում ստանձնել են 16 հանձնառություն՝ ընդգրկելով տարբեր թեմաներ՝ մասնակցային բյուջետավորումից և բարեվարքությունից մինչև կանաչ քաղաքականություններ: Երևանը և Մեծամորը **հայտեր են ներկայացրել Բաց կառավարման մարտահրավերին՝** առցանց մասնակցային բյուջետավորման և բաց կառավարման երիտասարդ դեսպանների ցանցի վերաբերյալ: Մեծամորի՝ երիտասարդ դեսպանների ցանց ստեղծելու **հանձնառությունը 2025 թվականին արժանացավ Բաց կառավարման մարտահրավերի մրցանակի:**

Գյումրի-Վանաձորի 2021 թվականի գործողությունների ծրագիրը ներառում էր քաղաքացիական հասարակության կողմից առաջարկված հինգ հանձնառություն: Այդ հանձնառություններից երկուսը՝ **մասնակցային բյուջետավորումը** և գույքի միասնական ռեեստրը, իրականացվեցին Գյումրիում: Վանաձորում համայնքային ռեսուրսների միասնական ռեեստրի մշակման և մասնակցային բյուջետավորման ներդրման հանձնառությունները **իրականացվեցին** հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար **մատչելիության քարտեզի** հետ մեկտեղ, որն իրականացվեց «Լուսաստղ» ՀԿ-ի կողմից՝ ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ֆինանսավորմամբ իրականացվող ծրագրի շրջանակում: Մյուս հանձնառություններն ամբողջությամբ չիրականացվեցին անհրաժեշտ միջոցների բացակայության և ընտրություններից հետո կադրային փոփոխությունների պատճառով: Վանաձորում որոշ հանձնառություններ 2021 թվականին բախվեցին նաև ֆինանսավորման խնդիրների, և ավագանին հետագայում չընդունեց 2022 թվականի համայնքային բյուջեն:

Քանի որ Երևանում է բնակվում Հայաստանի բնակչության ավելի քան մեկ երրորդը, տեղական ԲԿԳ-ին նրա անդամակցությունը, որը գլխավորում է փոխքաղաքապետի համակարգմամբ գործող Քաղաքաշինական ծրագրերի իրականացման գրասենյակը, կարևոր է երկրի բաց կառավարման էկոհամակարգի համար: 2023 թվականին էստոնիայում կայացած ԲԿԳ գագաթնաժողովում Երևանն արժանացավ «Ոգեշնչող բարեփոխում» մրցանակի իր **«Կանաչ կնիք» ծրագրի** համար, որը խրախուսում է քաղաքային ենթակայության կազմակերպություններին համապատասխանել կայունության չափանիշներին՝ նպաստելով կանաչ պրակտիկաների հետագա տարածմանը: Երևանը նաև **կազմակերպեց հանրային քննարկումներ** զարգացման ծրագրերի և բյուջեների վերաբերյալ քաղաքի յուրաքանչյուր վարչական շրջանում, ինչը հանգեցրեց ավելի բարձր մասնակցության՝ համեմատած նախորդ լուծումների հետ, որոնց համար բնակիչները պետք է գնային քաղաքապետարան: Երևանի երկրորդ գործողությունների ծրագիրը (2025-2028) ներառում է չորս հանձնառություն՝ մասնակցային բյուջետավորման, ֆիսկալ բացության, երիտասարդների ներգրավվածության և թվային փոխակերպման վերաբերյալ:

Համայնքների ղեկավարած կլոր սեղան քննարկման մասնակիցները Հայաստանում կայացած Արևելյան գործընկերության երրորդ համայնքային երկխոսության ժամանակ (Լուսանկարը՝ ԲԿԳ)

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խթանում համագործակցության միջոցով

Թավշյա հեղափոխությունից հետո Հայաստանի նոր կառավարությունը երկարատև կոռուպցիայի դեմ պայքարը հռչակեց քաղաքական առաջնահերթություն: Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլի՝ Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի Հայաստանի միավորը ԲԿԳ-ին միանալուց հետո, հատկապես Թավշյա հեղափոխությունից հետո, էականորեն [բարելավվել է՝](#) 2012 թվականի 34 միավորից (105-րդ տեղ) հասնելով 46 միավորի (65-րդ տեղ) 2025 թվականին:

Այս բաժնում ներկայացվում է, թե ինչպես է ԲԿԳ հարթակը դարձել հակակոռուպցիոն բարեփոխումների շուրջ կառավարության և քաղաքացիական հասարակության միջև երկխոսության կարևոր տարածք: Այն ուսումնասիրում է գույքի հայտարարագրերի հրապարակման գործընթացում աստիճանաբար արձանագրված բարելավումները, որոնք ի վերջո հանգեցրել են հանրության համար հասանելի առցանց համակարգի ստեղծմանը, ինչպես նաև պաշտոնատար անձանց համար նվերների ռեեստրի ներդրմանն ուղղված քայլերի փոփոխությանը: Այն նաև ներկայացնում է, թե ինչպես է ԲԿԳ-ն աջակցել Հայաստանին դառնալու իրական շահառուների թափանցիկության համաշխարհային առաջատարներից մեկը, հատկապես Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության

նախաձեռնության (ԱՃԹՆ) անդամակցության միջոցով: Եվ վերջում՝ այն քննարկում է պետական տվյալների բազաների փոխգործելիության ապահովման ուղղությամբ շարունակվող ջանքերը, որպեսզի դրանք կարողանան օգտագործվել որպես հակակոռուպցիոն գործիքներ:

Բազմաշահառու մոտեցում հակակոռուպցիոն բարեփոխումներին

Հայաստանի հակակոռուպցիոն բարեփոխումներն ամրագրված են կառավարության հակակոռուպցիոն ռազմավարություններում: Դրանցից շատերը բխում են այնպիսի միջազգային մեխանիզմներից, ինչպիսիք են Եվրոպայի խորհրդի (ԵԽ) Կոռուպցիայի դեմ պայքարող պետությունների խումբը (ԳՐԵԿՈ) և Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի միջոցառումների գնահատման փորձագետների կոմիտեն (MONEYVAL), ինչպես նաև ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիան (UNCAC) և Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) Ստամբուլյան հակակոռուպցիոն գործողությունների ծրագրերը:

ԲԿԳ-ին մասնակցող կառավարության և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչները կարծում են, որ ԲԿԳ-ն ծառայել է որպես արդյունավետ իրականացման հարթակ: Նրանց կարծիքով՝ ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերն օգնել են բարդ հակակոռուպցիոն բարեփոխումները վերածել կոնկրետ վերջնաժամկետներով հստակ արդյունքների: Քաղաքացիական հասարակությունը նշում է, որ ԲԿԳ հանձնառությունները կառավարության կողմից դրանց իրականացման նկատմամբ հանրային հաշվետվողականության լրացուցիչ շերտ են ավելացնում: Բացի այդ՝ կառավարության փորձագիտական որոշ բացեր լրացվել են քաղաքացիական հասարակության կողմից ԲԿԳ էկոհամակարգի միջոցով, օրինակ՝ նվերների գրանցումն ու հայտարարագրումը կարգավորող իրավական դաշտի մշակման ընթացքում առաջարկություններ և վերլուծություններ տրամադրելիս: Կառավարության և քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ կողմերը կարևորում են այն ուղղորդումն ու փորձագիտական կապերը, որ ընձեռում է ԲԿԳ անդամակցությունը, և որոնք, նրանց գնահատմամբ, ԲԿԳ-ն տարբերակում են միջազգային այլ նախաձեռնություններից:

Շահագրգիռ կողմերը նաև մատնանշում են ԲԿԳ-ի ներդրումը կոռուպցիայի դեմ պայքարի շուրջ համագործակցության մշակույթի ձևավորման գործում, որը նախկինում սահմանափակ էր: ԲԿԳ-ն կարևոր դեր է ունեցել ցույց տալու պետական պաշտոնյաներին, որ հակակոռուպցիոն բարեփոխումների շուրջ քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցությունը կարող է լավ կողմեր ունենալ: ԲԿԳ-ի դերն ավելի լայն ազդեցություն է ունեցել: Օրինակ՝ բազմաշահառու Հակակոռուպցիոն քաղաքականության խորհուրդը, որը [փոխադրվեց](#) նախկին Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին և այժմ ներառում է ՔՀԿ-ներ, իր ներդրումն ունեցավ Հայաստանի Հակակոռուպցիոն ազգային ռազմավարության մշակման գործում: ԲԿԳ-ն հաջողությամբ ծառայել է որպես երկխոսության գործնական օրինակ, որը հետագայում կիրառվել է նաև Հայաստանի ԱԾԹՆ գործընթացում:

Ես ԲԿԳ գործընթացը շատ դրական եմ գնահատում: Այն ոլորտային ՀԿ-ներին ներգրավում է գործընթացում՝ համապատասխան պետական մարմինների հետ միասին: Սա սովորական միջազգային պարտավորություն չէ, երբ միջազգային կազմակերպությունից առաջարկություն ես ստանում և պարզապես հետևում իրականացման գործընթացին: Այստեղ կառավարությունն ինքն է ստանձնում հանձնառությունները, որոշում առաջնահերթությունները և ընդունում դրանք համատեղ ԲԿԳ շրջանակում: Սա լավ և արդյունավետ նախաձեռնություն է»:

- Հայաստանի
կառավարության ներկայացուցիչ

Գույքի և եկամուտների հայտարարագրեր. աստիճանական քայլեր՝ շոշափելի արդյունքներով

Քանի որ Հայաստանում քաղաքական իշխանությունը և տնտեսական շահերը [հակված են սերտորեն միահյուսված լինելու](#), բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց գույքի և եկամուտների հայտարարագրերի թեման արժանացել է ՔՀԿ-ների և լրատվամիջոցների զգալի ուշադրությանը: Գույքի և եկամուտների հայտարարագրման համակարգը զգալիորեն բարելավվել է ԲԿԳ գործընթացի միջոցով՝ հենվելով երկրի ազգային հակակոռուպցիոն ռազմավարությունների, ինչպես նաև ԳՐԵԿՈՒ-ի և UNCAC-ի գնահատումների վրա: Մի քանի ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերում շարունակվող հանձնառությունների միջոցով կառավարությունը հետևողականորեն ընդլայնել է ինչպես հայտարարագրերում ներառվող տեղեկատվության շրջանակը, այնպես էլ հայտարարագրման պահանջներին ենթակա պաշտոնատար անձանց շրջանակը:

Հայաստանը գույքի հայտարարագրման առաջին կանոնակարգերը ներդրեց 2001 թվականին, որոնք պարտադիր դարձան 2011 թվականին՝ «[Հանրային ծառայության մասին](#)» [օրենքի](#) (որով ստեղծվեց Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովը՝ գույքի հայտարարագրերը հավաքելու, մշտադիտարկելու և հրապարակելու համար) և N 1835-[Ն որոշման](#) (որով սահմանվեցին հայտարարագրերից հրապարակման ենթակա տվյալների ցանկը և ձևաչափը) ընդունմամբ: Հետագայում Հայաստանն օգտագործեց իր ԲԿԳ գործողությունների ծրագրերը՝ գույքի հայտարարագրերը հատուկ հարթակում [հրապարակելու](#) և [պահանջվող տեղեկատվության շրջանակն ընդլայնելու](#) համար: Սկզբնական շրջանում դրանք սկանավորված PDF ձևաչափով փաստաթղթեր էին, ինչը սահմանափակում էր դրանց վերօգտագործման հնարավորությունը: 2018 թվականին ԲԿԳ համատեղ մշակման միջոցառման ընթացքում կառավարությունը պարտավորվեց օգտագործել քաղաքացիական հասարակության առաջարկները, որոնք ներառվեցին 2020 և 2021 թվականների օրենսդրական փոփոխություններում՝ ընդլայնելով հայտարարագրերի բովանդակությունը և հայտարարագրատուների շրջանակը մինչև ավելի քան 6000 անձ: 2023 թվականին Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը [ներդրեց հայտարարագրերի նոր ռեեստր](#)՝ մեքենայնթեզների ձևաչափով հրապարակվող տվյալներով: Թափանցիկության և մատչելիության զգալի բարելավում լինելուց բացի, սա նաև կարևոր քայլ էր՝ ուղղված թվային փոխակերպմանը: Վերջերս գույքի հայտարարագրման համակարգը կապակցվել է պետական ռեգիստրների հարթակին (այդ թվում՝ իրական շահառուների ռեեստրին)՝ հակակոռուպցիոն

մշտադիտարկմանն ավելի լավ աջակցելու համար, իսկ կրիպտոակտիվները ավելացվել են հայտարարագրման ենթակա գույքի ցանկում:

Պաշտոնատար անձանց հայտարարագրած գույքի վերաբերյալ հետաքննությունների [դեպքեր](#) եղել են, թեև դա դեռևս [տարածված երևույթ չէ](#): Կառավարության և քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ կողմերը կարծում են, որ հայտարարագրման պահանջների փոփոխությունները կանխարգելիչ ազդեցություն են ունեցել կոռուպցիայի վրա, նույնիսկ եթե դա դժվար է չափել: Քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներից մեկը հիշեց, թե ինչպես տեղական ընտրությունների ժամանակ մեկը որոշեց չառաջադրվել՝ իմանալով, որ ինքը և իր ընտանիքը պետք է հայտարարագրեին արտերկրում գտնվող իրենց գույքը: Կանխարգելիչ միջոցառումները շարունակում են ներդրվել, որպեսզի, օրինակ, պաշտոնատար անձանց հետ փոխկապակցված անձինք [չկարողանան մասնակցել պետական գնումներին](#):

Քաղաքացիական հասարակությունը նշում է, որ դեռևս կան [որոշ սահմանափակումներ](#), օրինակ՝ պաշտոնատար անձի և նրա ընտանիքի անդամների կողմից տարբեր տարիներին ներկայացված բոլոր հայտարարագրերը մեկ տեղում դիտելու անհնարինությունը: Տվյալների ստուգման սահմանափակ կարողություններն ու մոտեցումը շարունակում են խոչընդոտել ապօրինի հարստացման և շահերի բախման հետ կապված խախտումների բացահայտմանը: Այս բոլոր պատճառներից ելնելով՝ ԲԿԳ գործող՝ 2025-2027 գործողությունների ծրագրի հանձնառություններից մեկը նպատակ ունի ընդլայնել գույքի հայտարարագրման համակարգի փոխգործելիությունը այլ տվյալների բազաների հետ, ինչպես նաև ավտոմատացնել հայտարարագրերում ռիսկային ցուցիչների («կարմիր դրոշակներ») նշագրումը՝ տվյալների ստուգումը հեշտացնելու նպատակով:

Նվերների ռեեստրի մշակում

Ծառայություններ մատուցելու դիմաց պաշտոնատար անձանց՝ նվերներ ստանալու պրակտիկան Հայաստանում տարածված է և հաճախ ներկայացվում է որպես երախտագիտություն, այլ ոչ թե կաշառք: Այնուամենայնիվ՝ թափանցիկության պակասի դեմ պայքարը և նվերների կարգավորումը սահմանող օրենսդրության բացերի վերացումը քաղաքացիական հասարակության վաղեմի առաջնահերթություններից են: Համաձայն [լրատվամիջոցների հրապարակումների](#)՝ որոշ պաշտոնյաներ և նրանց ընտանիքի անդամներ նախկինում ստանում էին տասնյակ կամ նույնիսկ հարյուր հազարավոր դոլարների արժողությամբ նվերներ՝ առանց աղբյուրները բացահայտելու:

Հայաստանի [հինգերորդ գործողությունների ծրագիրը \(2022-2024\)](#) ներառում էր 40 000 ՀՀ դրամը (մոտ 106 ԱՄՆ դոլար) գերազանցող նվերների պարտադիր ռեեստրի մշակման հանձնառություն, որի նպատակն էր ապահովել իրավական կարգավորումների կիրարկումը և համապատասխանեցումը միջազգային հակակոռուպցիոն չափանիշներին և ԳՐԵԿՈ-ի առաջարկություններին:

2022 թվականին Հայաստանը [հստակեցրեց նվերի սահմանումը](#), ինչպես նաև նվերների գրանցման և հայտարարագրման ընթացակարգերը: Ռեեստրի [մշակումը](#) կատարվեց 2025 թվականի հունվարին՝ ծրագիրը ֆինանսավորող ԱՄՆ կառավարության արտաքին օգնության սառեցումից հետո: Որպես ժամանակավոր միջոց՝ նվերների հայտարարագրերը ներկայումս հրապարակվում են Google Drive թղթապանակում: Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը (ԿԿՀ) շարունակում է ռեեստրի վրա աշխատանքը [վեցերորդ գործողությունների ծրագրի \(2025-2027\)](#) և [Բաց կառավարման մարտահրավերի](#) շրջանակներում՝ նախատեսելով նվերների ռեեստրը դարձնել փոխգործակցելի այլ պետական տվյալների բազաների հետ և ներդնել արհեստական բանականության վրա հիմնված ավտոմատացված գնահատման և ստուգման լուծումներ: Կառավարությունը նաև ակնկալում է Բաց կառավարման մարտահրավերի միջոցով ներկայացնել Հայաստանի ջանքերը միջազգային մակարդակում և ստանալ այլ երկրների հետադարձ կապն ու քննարկումներ ունենալ նրանց հետ:

Կառավարությունը կարծում է, որ կանոնակարգերը կանխարգելիչ ազդեցություն ունեն պաշտոնատար անձանց կողմից նվերներ ընդունելու վրա: Սակայն, ըստ քաղաքացիական հասարակության, ռեեստրը և կանոնակարգերը դեռևս ունեն սահմանափակումներ, քանի որ հայտարարագրվում են միայն ծառայողական պարտականությունների կատարման հետ կապված ստացված նվերները՝ բացառելով առավել տարածված, այսպես կոչված «անձնական նվերները»: ՔՀԿ-ները [ԱՄՆ ՄԶԳ-ի](#) և [GIZ-ի](#) ծրագրերի, ինչպես նաև [«ԵՄ-ն հանուն բարեվարքության» ծրագրի](#) միջոցով բացահայտել են ինչպես պաշտոնատար անձանց, այնպես էլ հանրության շրջանում զգալի իրազեկման անհրաժեշտությունը, մասնավորապես՝ նվերներ տալու և ստանալու իրավական հետևանքների վերաբերյալ:

Իրական շահառուներ. ոլորտային նախաձեռնությունից՝ համապարփակ բարեփոխում

Տարիների ընթացքում Հայաստանը իրական շահառուների թափանցիկության ոլորտում [ճանաչվել է համաշխարհային առաջատարներից մեկը](#)՝ մասամբ նաև շնորհիվ ԲԿԳ-ի

շրջանակում ստանձնած այն հանձնառությունների, որոնց միջոցով իրականացվել են այս բարեփոխումները: 2020 թվականին Հայաստանը սկսեց հանքարդյունաբերության ոլորտում ընկերությունների սեփականության վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակումից՝ կապված Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության նախաձեռնությանը (ԱՃԹՆ) անդամակցության հետ, որը նույնպես ձեռք է բերվել ԲԿԳ-ի շրջանակում ստանձնած հանձնառության միջոցով: Այնուհետև՝ 2023 թվականին, տեղեկատվության հրապարակման պահանջները տարածվեցին ամբողջ տնտեսության վրա՝ ներառելով մոտ 120,000 իրավաբանական անձի:

Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունը ԱՃԹՆ-ին միանալու օգտին հանդես էր գալիս դեռևս 2009 թվականից: Սակայն կառավարությունն անդամակցության ուղղությամբ քայլեր [սկսեց](#) ձեռնարկել միայն 2025 թվականին, այդ թվում՝ [երկրորդ գործողությունների ծրագրի \(2014-2016\) հանձնառության](#) միջոցով: Հայ բարեփոխիչները [կապեր հաստատեցին](#) տարբեր դոնորների հետ, այդ թվում՝ Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (ԿԶԵԲ), ԱՄՆ ՄԶԳ-ի, Միացյալ Թագավորության արտաքին գործերի, համագործակցության և զարգացման գրասենյակի (FCDO), ՄԱԶԾ-ի, Համաշխարհային բանկի և GIZ-ի հետ՝ ԱՃԹՆ քարտուղարությանը և ԱՃԹՆ-ին դիմելու գործընթացին աջակցելու համար: Բարեփոխիչները կարևորում են ԲԿԳ Աջակից կենտրոնի դերը այն հարցում, որ վերջինս բացատրել է, թե ինչպես ԱՃԹՆ-ին միանալը և արդյունահանող ոլորտի սեփականատերերի վերաբերյալ տվյալների հրապարակումը կբարձրացնեն տնտեսության նկատմամբ ներքին և միջազգային վստահությունը՝ Հայաստանը դարձնելով օտարերկրյա ներդրումների համար անվտանգ վայր: Հայաստանը [ստեղծեց](#) ԱՃԹՆ բազմաշահառու խումբը (ԲՇԽ) 2016 թվականի նոյեմբերին, [ներկայացրեց իր թեկնածությունը](#) 2016 թվականի դեկտեմբերին (հաստատվել է ԱՃԹՆ-ի կողմից 2017 թվականի մարտին) և հրապարակեց իր առաջին [ԱՃԹՆ զեկույցը](#) 2019 թվականի մարտին: 2024 թվականին Հայաստանը [ստացավ](#) ԱՃԹՆ ստանդարտի իրականացման համար հնարավոր երկրորդ ամենաբարձր՝ 89,5 միավորը: Սա Հայաստանին դասեց ԱՃԹՆ-ն իրականացնող երկրների լավագույն 80-րդ պերցենտիլի շարքում:

Վերջին տարիներին հայկական տնտեսությունում [հանքարդյունաբերությունն աճել է՝](#) 2024 թվականին կազմելով ՀՆԱ-ի 3,8%-ը, պետական եկամուտների 6,8%-ը և արտահանումից ստացված եկամուտների 28%-ը: ԱՃԹՆ-ի հաշվետվության պահանջները հնարավորություն ստեղծեցին լույս սփռելու Հայաստանի տնտեսության՝ իր ոչ թափանցիկությամբ հայտնի ոլորտներից մեկի վրա: Չնայած [երկրորդ գործողությունների ծրագրի](#) ընթացքում բնական ռեսուրսների կառավարման թափանցիկության

որոշ բարելավումներին՝ հանքարդյունաբերական ընկերությունների սեփականության վերաբերյալ տեղեկատվությունը մնում էր սահմանափակ: [2008 թվականի «Փողերի լվացման և անաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» օրենքը](#) որոշ կարգավորումներ էր նախատեսում իրական շահառուների բացահայտման վերաբերյալ, սակայն այդ տեղեկատվությունը հանրամատչելի չէր և պարբերաբար չէր թարմացվում: Հանքարդյունաբերական ընկերությունների սեփականատերերի վերաբերյալ հանրային տեղեկատվության բացակայությունը և օտարերկրյա ներդրումների մեծ ծավալը սնուցում էին անթափանցության, շահերի բախման, կոռուպցիայի և շրջակա միջավայրին հասցվող վնասի վերաբերյալ մեղադրանքները: Ջերմուկ առողջարանային քաղաքի մոտակայքում գտնվող Ամուլսարի ոսկու հանքի ծրագիրը գրավեց հանրության ուշադրությունը և [կասեցվեց](#) 2018 թվականին՝ տեղական ջրամատակարարմանը հասցվող հնարավոր վնասի դեմ զանգվածային բողոքի ակցիաներից հետո:

Իր չորրորդ գործողությունների ծրագրի շրջանակում Հայաստանը [գործարկեց](#) հանրությանը հասանելի [իրական շահառուների ռեեստր](#): Գործընթացը սկսվեց՝ պահանջելով հրապարակել արդյունահանող ոլորտի տեղեկատվությունը մինչև 2020 թվականը, իսկ մինչև 2023 թվականը [ընդլայնվեց](#)՝ ընդգրկելով ողջ տնտեսությունը: Ռեեստրը հանքարդյունաբերության ոլորտում փորձարկելու որոշումը սերտորեն կապված էր ԱՃԹՆ-ի պահանջների հետ: Ավելի մեծ թվով իրական շահառուներ բացահայտելու նպատակով 2019 թվականին [օրենսդրական փոփոխությունների միջոցով](#) հանքարդյունաբերական ընկերությունների բաժնետերերի համար բացահայտման պարտադիր շեմն իջեցվեց մինչև 10%, ինչը զգալիորեն ցածր է ԵՄ փողերի լվացման դեմ պայքարի դիրեկտիվով սահմանված 25% բաժնեմասի շեմից:

ԲԿԳ Աջակից կենտրոնը հայ բարեփոխիչներին կապեց Open Ownership կազմակերպության հետ: Open Ownership-ի և Արդարադատության նախարարության միջև [փոխըմբռնման հուշագիրը \(ՓՀ\)](#) հիմք դրեց, որպեսզի Open Ownership-ը [բարձր մակարդակի աջակցություն տրամադրի Հայաստանին](#) ռեեստրի մշակման վերաբերյալ ԲԿԳ հանձնառության շրջանակում: 2021 թվականին Հայաստանը [ընդունեց Իրական շահառուների տվյալների ստանդարտը](#)՝ դառնալով աշխարհում առաջին երկրներից մեկը, որը կիրառում է ընկերությունների սեփականության տվյալների բաց ստանդարտ: ԲԿԳ-ի միջոցով հայ բարեփոխիչները մասնակցություն են ունեցել իրական շահառուների թեմայով փոխադարձ ուսուցման ցանցերին՝ ձեռք բերելով արժեքավոր գիտելիքներ Հայաստանի ներքին բարեփոխման համար: 2019 թվականին Օտտավայում կայացած ԲԿԳ համաշխարհային

գագաթնաժողովում Հայաստանը միացավ Միացյալ Թագավորության նախաձեռնած [Իրական շահառուների առաջնորդության խմբին](#)՝ ցուցաբերելով առաջնորդություն իրական շահառուների թափանցիկության համաշխարհային նորմերի առաջնորդման գործում: Իրական շահառուների հարցերով զբաղվող Արդարադատության նախարարության պաշտոնյաներից մեկը մասնակցեց [ԲԿԳ-ի թափանցիկության ֆելոուշիփին](#)՝ նախատեսված Արևելյան գործընկերության համար, և [Բաց կառավարման առաջնորդության համագործակցային ծրագրին](#), որոնք օգնեցին նրան զարգացնել կարողությունները և ցանցային կապեր հաստատել այլ երկրների գործընկերների հետ: Այդ պաշտոնյան հետագայում դարձավ Հակակոռուպցիոն քաղաքականության մշակման և մոնիթորինգի վարչության պետ, իսկ ներկայումս ԿԿՀ հանձնակատարն է:

Լրատվամիջոցները [օգտագործում են](#) ռեեստրի տվյալները՝ պաշտոնյաների և բիզնեսի միջև կապերը բացահայտելու համար: Օրինակ՝ ռեեստրի տվյալները [ցույց են տվել](#), որ Հայաստանի մետաղական հանքերից ստացված շահույթի մեծ մասը բաժին է հասել օտարերկրյա շահագրգիռ կողմերին, մասնավորապես՝ ռուս օլիգարխներին: Իրական շահառուների հայտարարագրերը [բացահայտել են](#) Հայաստանում հանքերի սեփականատերերին, ընդ որում՝ հանքարդյունաբերական շատ ընկերություններ ներկայացրել են թերի և/կամ ոչ ճշգրիտ տվյալներ: Օգտագործելով ռեեստրի տեղեկատվությունը՝ «Էկոլուր» ԸԿ-ն այցելում է տուժած տեղական համայնքներ՝ իրազեկելու, թե ինչպես պետք է հանքարդյունաբերական ընկերությունները ռոյալթի վճարեն համայնքային բյուջեներին:

Քաղաքացիական հասարակությունը կարծում է, որ Հայաստանը դեռևս բարելավման տեղ ունի իրական շահառուների թափանցիկության ոլորտում, օրինակ՝ շեմերն ավելի իջեցնելու միջոցով, քանի որ, նրանց պնդմամբ, հանքարդյունաբերական ընկերությունների բաժնետերերը բաժնեմասերը բաժանում են գործող 10% շեմից ցածր չափաբաժինների: Օրինակ՝ վիճահարույց Ամուլսարի հանքավայրի շահագործման մեջ ներգրավված ընկերության բաժնետերերից յուրաքանչյուրը տնօրինում էր 10%-ից քիչ բաժնետոմսեր՝ խուսափելով տեղեկատվության հրապարակման պահանջից: Ինչպես գույքի բացահայտման դեպքում, այնպես էլ այստեղ իրական շահառուների հայտարարագրերի արդյունավետ ստուգման համար անբավարար մարդկային ռեսուրսները և թույլ կարողությունները շարունակում են խոչընդոտ մնալ: Ներկայումս տվյալների ստուգումն իրականացվում է խախտումների վերաբերյալ կոնկրետ ահազանգերի դեպքում, սակայն ռիսկերի վրա հիմնված գնահատման մեթոդաբանությունը, համաձայն վեցերորդ գործողությունների ծրագրի, նախատեսվում է ավարտել մինչև 2026 թվականի վերջը:

Հակակոռուպցիոն բարեփոխումների ապագան

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում Հայաստանի առաջիկա աշխատանքը նպատակ ունի նախկինում հատվածական բարելավումները համախմբել ավելի համապարփակ բարեփոխումների օրակարգում: [2023-2026 թվականների Հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը](#) նախատեսում է մշակել «Կոռուպցիայի կանխարգելման մասին» համապարփակ օրենք, որը կհամախմբի հանրային բարեվարքության համակարգի տարբեր իրավական դրույթները, այդ թվում՝ շահերի բախման, նվերների ընդունման սահմանափակումների, անհամատեղելիության պահանջների և պաշտոնավարումից հետո գործունեության սահմանափակումների կարգավորումները: Հակակոռուպցիոն ռազմավարության շրջանակում Արդարադատության նախարարությունը լրբիստական գործունեության թափանցիկությունը կարգավորելու նպատակով [ներկայացրել է փոփոխությունների նախագծեր](#): Վերջին տարիներին հակակոռուպցիոն միջոցառումներ են իրականացվել նաև դատական համակարգում, թեև դրանք դուրս են ԲԿԳ գործընթացից:

Թեև Հայաստանը դեռ երկար ճանապարհ ունի անցնելու կոռուպցիայի դեմ պայքարում, այն նշանակալի առաջընթաց է գրանցել ԲԿԳ-ի միջոցով: Գույքի հայտարարագրման համակարգը առաջին գործողությունների ծրագրից ի վեր մեծ փոփոխությունների է ենթարկվել՝ բարձրացնելով այդ հայտարարագրերի թափանցիկությունը և օգտագործելիությունը: Երկիրը

բարելավել է պաշտոնատար անձանց նվերների վերաբերյալ իրավական դաշտը և նախատեսում է մշակել նվերների ռեեստր: ԲԿԳ գործընթացի միջոցով Հայաստանը անդամակցել է ԱՃԹՆ-ին և դարձել է իրական շահառուների թափանցիկության համաշխարհային առաջատարներից մեկը: ԲԿԳ գործընթացը նաև նպաստել է հակակոռուպցիոն բարեփոխումների շուրջ կառավարության և քաղաքացիական հասարակության միջև երկխոսության մշակույթի ձևավորմանը, որը մինչ ԲԿԳ-ին միանալը Հայաստանում առանձնապես գոյություն չուներ:

Վերջերս բարեփոխիչները նկատել են պետական հակակոռուպցիոն մարմիններին և ՔՀԿ-ներին վարկաբեկելուն ուղղված ապատեղեկատվության աճ: Հակակոռուպցիոն միջոցառումների իրականացումը համընկել է Հայաստանում տեղի ունեցող կարևոր աշխարհաքաղաքական զարգացումների՝ մասնավորապես COVID-19 համավարակի և Ադրբեյջանի հետ զինված հակամարտության հետ, և դրանց պատճառով հայտնվել ճնշման տակ: Շահագրգիռ կողմերը գիտակցում են, որ դժվարությամբ ձեռք բերված հակակոռուպցիոն այս նվաճումների պահպանումը կպահանջի ուժեղ քաղաքական կամք և դիմակայունություն՝ ընդդեմ բարեփոխումները թուլացնելուն ուղղված քաղաքական ջանքերի:

Քաղաքականության մշակման աշխատաժողովի մասնակիցները (ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության, ՀՀ ֆինանսների նախարարության, համայնքապետարանների և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներ) (Լուսանկարը՝ ՀՀ կառավարություն)

Պետական ծախսերը՝ թափանցիկ և մասնակցային

ԲԿԳ գործողությունների հաջորդական ծրագրերի միջոցով Հայաստանն ամրապնդել է ֆիսկալ թափանցիկությունը, բյուջետավորմանը հանրային մասնակցությունը և հանրային ֆինանսների կառավարման բացությունը: Համաձայն Միջազգային բյուջետային գործընկերության (IBP) [2025 թվականի Բաց բյուջեի հետազոտության \(OBS\)](#)՝ Հայաստանը բյուջետային թափանցիկության ցուցանիշով ստացել է 100-ից 63 միավոր՝ գերազանցելով 61 միավորի շեմը, որը վկայում է բյուջեի վերաբերյալ բավարար տեղեկատվության հրապարակման մասին, ինչը թույլ է տալիս իմաստալից կերպով ներկայացնել հիմնական ֆիսկալ տվյալները և ապահովել հանրային ըմբռնումն ու քննարկումը կառավարության բյուջետային որոշումների և ֆիսկալ քաղաքականության վերաբերյալ:

Այս բաժինն անդրադառնում է ԲԿԳ շրջանակում ֆիսկալ թափանցիկության բարելավման ջանքերին, ինչպես նաև տեղական մակարդակում մասնակցային բյուջետավորման ինստիտուցիոնալացմանը: Այն նաև ուսումնասիրում է վերջին գործողությունների ծրագրերում պետական գնումների վերաբերյալ տեղեկատվության թափանցիկության բարելավմանն ուղղված շեշտադրումը՝ նոր կենտրոնացված էլեկտրոնային գնումների համակարգի մշակման միջոցով:

Ֆիսկալ թափանցիկության բարելավում

Հայաստանը բյուջետային հիմնական փաստաթղթերը հրապարակում է ֆինանսների նախարարության և պետական այլ կայքերում: Իր [առաջին գործողությունների ծրագրում \(2012-2013\)](#) Հայաստանը պարտավորվեց բարելավել բյուջետային պլանավորումը և հաշվետվողականությունը: Դա հանգեցրեց նրան, որ [երրորդ գործողությունների ծրագրի \(2016-2018\)](#) ընթացքում ֆինանսների նախարարությունը ստեղծեց [ինտերակտիվ բյուջեի հարթակ](#): 2016 թվականին ստեղծման պահին ինտերակտիվ բյուջեի հարթակը Հայաստանի պետական բյուջեն [ներկայացնում էր](#) նորարարական ձևաչափով՝ օգտատերերին տալով հնարավորություն իրական ժամանակում տեսնել բյուջեի դինամիկան: Սակայն օգտատերերի շրջանում դրա կիրառումը մնաց սահմանափակ, ինչն ընդգծեց ֆիսկալ տեղեկատվությունն ավելի մատչելի և օգտագործման համար հարմար ձևաչափերով ներկայացնելու անհրաժեշտությունը: Բյուջեի վերաբերյալ ավելի թարմ պատկեր ստանալու համար ՔՀԿ-ներն ընդհանուր առմամբ նախընտրում են օգտագործել ֆինանսների նախարարության կողմից հրապարակվող եռամսյակային և ամսական հաշվետվությունները:

Պատմականորեն Հայաստանում հանրությունը քիչ հնարավորություններ է ունեցել բյուջեի մշակման գործընթացում ներդրում ունենալու համար, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ պետական մարմինները իրենց բյուջետային հայտերի նախագծերը հրապարակում էին իրենց կայքերում՝ հանրային կարծիք հավաքելու նպատակով: [Հինգերորդ գործողությունների ծրագրի \(2022-2024\)](#) ընթացքում Ֆինանսների նախարարությունն իր կայքում ստեղծեց [էջ](#), որտեղ տեղադրվեցին բյուջեի նախագծերի վերաբերյալ հանրային քննարկումների հայտարարությունների հղումներ: Դրանք ներառում էին պետական մարմինների, Ազգային ժողովի, դատախազության, Սահմանադրական դատարանի, Բարձրագույն դատական խորհրդի և բոլոր 10 մարզպետարանների ծանուցումները, ինչպես նաև բյուջետային հայտերի նախագծերը և ըստ մարմինների հավաքված առաջարկները պարունակող ֆայլեր:

Հարթակը էականորեն չի բարձրացրել քաղաքացիական հասարակության և հանրության հետաքրքրությունը բյուջեի նախագծերի քննարկումների նկատմամբ, սակայն պետական մարմինները շարունակում են բյուջետային քննարկումների հայտարարությունները հրապարակել իրենց կայքերում և սոցիալական ցանցերի էջերում: Ֆինանսների նախարարությունը պատրաստել և տարածել է պետական մարմինների միջև խորհրդակցությունների ուղեցույց և նախատեսում է ներառել վիզուալիզացիայի գործիքներ և նյութեր, այդ թվում՝ տեսանյութեր, որպեսզի քաղաքացիներն ավելի հեշտությամբ հասկանան՝ ինչպես մասնակցել բյուջետային գործընթացին: Կառավարության և քաղաքացիական հասարակության բարեփոխիչները կարծում են, որ բյուջեի մշակման վաղ փուլերում մասնակցության ավելի շատ հնարավորություններ ստեղծելու անհրաժեշտություն դեռևս կա: Այնուամենայնիվ՝ նրանք թերահավատորեն են վերաբերվում այն մտքին, որ միայն թվային լուծումները շոշափելի արդյունքներ կապահովեն:

Բյուջետային տեղեկատվության պարզեցում

Հինգերորդ գործողությունների ծրագրի (2022-2024) ընթացքում Սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունների հայկական կենտրոնը (ACSES) ԲԿԳ-ի «ԵՄ-ն հանուն բարեվարքության» ծրագրի «Բաց դռների» դրամաշնորհի շրջանակում պատրաստեց քաղաքացիների բյուջե 2024 թվականի համար: ACSES-ը պատրաստեց բյուջետային թեմաներով 10 **տեսանյութ**՝ դյուրըմբռնելի ինֆոգրաֆիկաներով: Հայաստանում 1,5 միլիոն եզակի օգտատեր դիտել է հրապարակումներից առնվազն մեկը այնպիսի հարթակներում, ինչպիսիք են Facebook-ը, TikTok-ը, YouTube-ը և Հանրային հեռուստատեսությունը: ACSES-ը հայտնել է, որ դրանից հետո Ֆինանսների նախարարությունը կիրառել է քաղաքացիների բյուջեի՝ իրենց կողմից մշակված ձևանմուշը և տեսանյութերը: Այս արդյունքներին նպաստել է Ֆինանսների նախարարության բաց լինելը քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցությանը ԲԿԳ գործողությունների հաջորդական ծրագրերի ընթացքում, այդ թվում՝ սոցիալական ցանցերում իրազեկման, ՔՀԿ-ների առաջարկների և մատչելի հանրային տեղեկատվության հարցերում:

Մասնակցային բյուջետավորման ինստիտուցիոնալացում

Թեև տեղական ինքնակառավարման մարմիններն օրենքով պարտավոր են հանրային քննարկումներ անցկացնել տարեկան համայնքային բյուջեի վերաբերյալ, դրանք [հաճախ ձևական բնույթ են կրում](#): Միևնույն ժամանակ, մասնակցությունը սովորաբար ցածր է՝ պայմանավորված սահմանափակ բյուջեներով և այն ընկալմամբ, որ ներկայացված առաջարկներն ու փոփոխությունները քիչ հավանական է, որ կընդունվեն: Այնուամենայնիվ, առնվազն տեղական մակարդակում մասնակցային բյուջետավորման ներդրման վերջին ջանքերը զգալիորեն գերազանցել են ակնկալիքները:

[Հինգերորդ գործողությունների ծրագրի ընթացքում](#)

չորս համայնք (Աբովյան, Արմավիր, Աշտարակ և Զերմուկ) GIZ-ի և Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության աջակցությամբ փորձարկեցին մասնակցային բյուջետավորման նախաձեռնությունը: Նրանք համայնքային բյուջեից 2-ից 10 միլիոն ՀՀ դրամ (5000-25 000 ԱՄՆ դոլար) հատկացրին տեղի բնակիչների կողմից առաջարկված և քվեարկությամբ ընտրված ծրագրերին: Հաջող փորձարկումից հետո կառավարությունն ինստիտուցիոնալացրեց մասնակցային բյուջետավորումը՝ հատկացնելով նպատակային պետական ֆինանսավորում և ստեղծելով համապետական ընդլայնման շրջանակ: Կառավարությունը [որոշում ընդունեց](#) 2024 թվականին պետական բյուջեից 500 միլիոն ՀՀ դրամ (մոտ 1 250 000 ԱՄՆ դոլար) հատկացնել չորս համայնքներին՝ մասնակցային բյուջետավորման ծրագրեր իրականացնելու համար: Շոշափելի արդյունքները, ինչպիսիք են նոր խաղահրապարակները, այգիների վերանորոգումը, մշակութային և երիտասարդական ակումբները, [խրախուսեցին](#) քաղաքացիներին մասնակցել բյուջետավորմանը իրենց համայնքներում: Ըստ GIZ-ի՝ ԲԿԳ գործընթացը և համայնքներին տրամադրվող պետական ֆինանսավորումը կենսական նշանակություն ունեցան նախաձեռնության հաջողության համար: Այնուհետև կառավարությունը ընդլայնեց մասնակցային բյուջետավորումը՝ ընդգրկելով 52 համայնք՝ 2026 թվականին հատկացնելով 2 միլիարդ ՀՀ դրամ (5 300 000 ԱՄՆ դոլար): Մասնակցելու իրավունք ստանալու համար համայնքները պետք է պահպանեն ընթացակարգերը և ֆինանսավորման առնվազն 20%-ը հատկացնեն իրենց համայնքային բյուջեից:

GIZ-ի ներկայացուցիչները կարծում են, որ նախաձեռնությունը դրական ազդեցություն է ունեցել Հայաստանում հանրային վստահության վրա: Երբ քաղաքացիների ներկայացրած առաջարկները չեն ընտրվում, ջանքեր են գործադրվում բացատրելու, թե ինչու նրանց առաջարկը չի ընտրվել քվեարկության համար: Որոշ համայնքներ որոշել են հաղթող առաջարկներից բացի իրականացնել նաև քաղաքացիների այլ առաջարկներ: Մասնակցային բյուջետավորման գործընթացում առանձնահատուկ է եղել երիտասարդների և կանանց ներգրավվածությունը: Մասնակցային բյուջետավորման գաղափարը նաև ավելի լայնորեն ընկալելի և ընդունելի է դարձել համայնքային պաշտոնյաների և տեղի բնակիչների շրջանում, որոնք այժմ ավելի լավ են պատկերացնում տեղական բյուջետավորման գործընթացները:

Համայնքներում մասնակցային բյուջետավորման համար պետական բյուջեից ֆինանսավորման շարունակական հատկացումը վճռորոշ կլինի բարեփոխման երկարաժամկետ կայունության և ազդեցության համար:

[Վեցերորդ գործողությունների ծրագիրը \(2025-2027\)](#)

շարունակում է տեղական մակարդակում մասնակցային բյուջետավորման ինստիտուցիոնալացումը՝ միաժամանակ փորձարկելով մասնակցային բյուջետավորման մշտադիտարկման խմբեր, համայնքային ծառայությունների գնահատման հարթակ և համայնքային ծառայությունների համատեղ մշակում:

Մասնակցային բյուջետավորման նախաձեռնության շրջանակում կառուցված բացօթյա մարզահրապարակ Խոյ համայնքում, 2025 թ. (Լուսանկարը՝ ՀՀ կառավարություն)

Պետական գնումների թափանցիկություն. նոր հորիզոն

Հայաստանն ունի պետական գնումների մի քանի հարթակ, այդ թվում՝ [Էլեկտրոնային գնումների համակարգը \(ARMEPS\)](#), [Գնումների պլանի և պայմանագրերի կառավարման համակարգը \(PPCM/ԳՊՊԿ\)](#) (մատակարարների կողմից էլեկտրոնային աճուրդներին մասնակցելու [համակարգ](#)), և [procurement.am](#)-ը, որը ծառայում է որպես գնումների տեղեկագիր:

Պետական գնումները Հայաստանում ԲԿԳ վաղ գործողությունների ծրագրերի հիմնական ուղադրության կենտրոնում չէին և դիտարկվում էին որպես ոլորտ, որը դժվար է փոխել կամ ավելի թափանցիկ դարձնել: Սակայն վերջին տարիներին պետական գնումներին ավելի մեծ ուղադրություն է դարձվում: [Հինգերորդ \(2022-2024\)](#) և [վեցերորդ \(2025-2027\)](#) գործողությունների ծրագրերում ներառված հանձնառությունը նպատակ ունի մշակել նոր էլեկտրոնային գնումների համակարգ, որը տեղեկատվությունը կհրապարակի բաց տվյալների ձևաչափով և կկապակցվի պետական այլ տվյալների բազաների հետ, ինչպիսիք են իրական շահառուների ռեեստրը և գույքի հայտարարագրման համակարգը, ինչպես նաև բանկերը, գանձապետարանը և հարկային ծառայությունը: Համատեղելով բաց պայմանագրման տվյալները, պետական հիմնական տվյալների բազաների հետ փոխգործելիությունը և ռիսկերի վերլուծության թվային գործիքները՝ բարեփոխումը նպատակ ունի բարձրացնել թափանցիկությունը, ինչպես նաև ամրապնդել բարեվարքությունը, կանխել շահերի բախումը, բացահայտել կոռուպցիոն ռիսկերը և բարելավել հանրային միջոցների արդյունավետ օգտագործումը:

Բարեփոխիչները ԲԿԳ գործընթացին են վերագրում պետական գնումների թափանցիկության թեման Հայաստանում հանրային դիսկուրս բերելու դերը: ԲԿԳ բազմաշահառու շրջանակը հնարավորություն է տվել գործընթացում ներգրավել մասնավոր հատվածին, ՏՏ ընկերություններին և ՔՀԿ-ներին, ինչը բարեփոխիչներն ինքնին համարում են ձեռքբերում, որն օգնում է մշակել համատեղ լուծումներ: Կառավարության ներկայացուցիչներից մեկը նշել է, որ հանձնառության շուրջ քննարկումները փոխել են թեմայի վերաբերյալ հանրային ընկալումները. թափանցիկությունն այլևս ընկալվում է ոչ թե որպես սեփական շահին ծառայող նպատակ, այլ որպես գնումների ոլորտում հանրային միջոցների ավելի արդյունավետ օգտագործումն ապահովելու միջոց: Ներկայումս կառավարության և քաղաքացիական հասարակության շրջանում առկա է փոխադարձ համագործակցության ավելի մեծ

պատրաստակամություն՝ ուղղված թափանցիկության բարելավման ընդհանուր նպատակի իրագործմանը: ՀՀ վարչապետի աշխատակազմի համակարգմամբ ԲԿԳ գործընթացը կառուցվածքային հարթակ է ապահովել Ֆինանսների նախարարության, քաղաքացիական հասարակության, մասնավոր հատվածի և միջազգային գործընկերների միջև՝ գնումների ոլորտի բարեփոխումների շուրջ համագործակցության համար: Թափանցիկության բարելավմանը զուգահեռ՝ Ֆինանսների նախարարությունը խթանել է հանրային հաշվետվողականությունը՝ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններին հնարավորություն ընձեռելով մասնակցելու պետական պայմանագրերի կատարման մշտադիտարկմանը և պայմանագրի կնքումից հետո ընկած փուլում անմիջականորեն շփվելու պատվիրատուների հետ:

Ֆինանսների նախարարությունը ԲԿԳ-ի շրջանակում աշխատում է գնումների թափանցիկության սկզբունքների սահմանման ուղղությամբ: Պետական պաշտոնյաները նշում են, որ ԲԿԳ Աջակցից կենտրոնը 2023 թվականին Էստոնիայի Տալլին քաղաքում կայացած համաշխարհային գազաթնաժողովի ընթացքում իրենց կապեց Բաց պայմանագրերի գործընկերության (OCP) հետ՝ Բաց պայմանագրերի տվյալների ստանդարտի (OCDS) ներդրմանն աջակցելու նպատակով: Նախարարությունը նաև հնարավորություն ունեցավ զրուցել այլ երկրների գործընկերների և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ և բացահայտեց քաղաքացիական հասարակությանն ավելի կառուցողական և հետևողական ներգրավելու եղանակներ:

Պետական գնումների թափանցիկության շուրջ քաղաքացիական հասարակության և կառավարության միջև շարունակական երկխոսության կարիք դեռևս կա: Հայաստանի ՔՀԿ-ներն ավելի ու ավելի են հետաքրքրվում ֆիսկալ թափանցիկության թեմայով, և նախարարությունն ակնկալում է, որ դա կհանգեցնի ավելի սերտ համագործակցության: Սակայն ԲԿԳ գործընթացն արդեն օգնել է Ֆինանսների նախարարությանը կառուցվածքային ձևաչափով համագործակցել քաղաքացիական հասարակության հետ՝ ակնկալելով ավելի լավ արդյունքներ: Նախարարությունը կարծում է, որ ապագայում քննարկումները բաց պայմանագրերից և էլեկտրոնային գնումներից աստիճանաբար կանցնեն պետական գնումներում արհեստական բանականության ինտեգրման հարցին:

Պետական դրամաշնորհների թափանցիկություն

2024 թվականին 267 հասարակական կազմակերպություն և հիմնադրամ պետական բյուջեից **ստացել է** ընդհանուր առմամբ մոտ 13 միլիարդ ՀՀ դրամի (մոտ 37,2 միլիոն ԱՄՆ դոլար) ֆինանսավորում: Այդ ֆինանսավորման մոտ 70%-ը հատկացվել է մշակութային, կրթական, սոցիալական և երիտասարդական աշխատանքների:

Պատմականորեն հանրության շրջանում ձևավորվել է այն ընկալումը, որ այդ միջոցների հատկացման և բաշխման գործընթացներում բացակայել են թափանցիկությունն ու մրցակցային ընթացակարգերը: Քաղաքացիական հասարակությունը հաճախ էր բողոքում, որ այդ դրամաշնորհները սովորաբար ստանում էին նույն կազմակերպությունները: **ԲԿԳ Երրորդ (2016-2018) և չորրորդ (2018-2020) գործողությունների ծրագրերում** պետական դրամաշնորհների թափանցիկության բարելավման հանձնառությունների շնորհիվ հասցեագրվել են բազմաթիվ մտահոգություններ, և բարելավվել են պետական դրամաշնորհների տրամադրման գործընթացների թափանցիկությունը և մրցակցայնությունը: Այնուամենայնիվ՝ դեռևս պահպանվում են **մի շարք մարտահրավերներ**: ՔՀԿ-ների և ֆինանսների նախարարության միջև նախնական քննարկումների համաձայն՝ նոր էլեկտրոնային գնումների հարթակը կլուծի պետական դրամաշնորհների դիմելու գործընթացի տեխնիկական թերությունները:

Ընդհանուր առմամբ՝ այս բարեփոխումներն արտացոլում են Հայաստանի աստիճանական անցումը պետական ֆինանսների կառավարման թափանցիկության բարելավումից դեպի բյուջետային ցիկլի ընթացքում հանրային մասնակցության առավել էական հնարավորությունների ստեղծման: Մասնակցային բյուջետավորման, հանրային քննարկումների, բյուջեների

վերաբերյալ հասանելի տեղեկատվության և գնումների բարեփոխումների շուրջ երկխոսության միջոցով քաղաքացիները և քաղաքացիական հասարակությունն ավելի ու ավելի են ներգրավվում ոչ միայն պետական ծախսերի մշտադիտարկման, այլև հանրային ռեսուրսների օգտագործման վերաբերյալ որոշումների ձևավորման գործում:

Տեսարան դեպի Երևան և Արարատ լեռը (Լուսանկարը՝ Գոռ Դավթյան, Unsplash)

Մեծամոր համայնքի ներկայացուցիչները ստանում են Բաց կառավարման մարտահրավերի մրցանակը որոշումների կայացմանը երիտասարդների մասնակցության վերաբերյալ համայնքի հանձնառության համար, 2025 թվականի ԲԿԳ համաշխարհային գագաթնաժողով, Վիտորիա-Գաստեյս, Իսպանիա (Լուսանկարը՝ ԲԿԳ)

Հանրային մասնակցության և տեղեկատվության հասանելիության հնարավորությունների բարելավում

Հայաստանի օրենսդրությունը մասնակցության լայն հնարավորություններ է ընձեռում: Սակայն այդ մեխանիզմները միշտ չէ, որ արդյունավետ են եղել: Գործընթացները և արդյունքները միշտ չէ, որ թափանցիկ են, և որոշ օրենսդրական որոշումներ ընդունվում են հապճեպ՝ առանց պատշաճ հանրային քննարկման: Բացի այդ, թեև Հայաստանում 2003 թվականից գործում է տեղեկատվության մատչելիության վերաբերյալ օրենսդրություն, ՔՀԿ-ները և լրագրողները հաճախ էին հայտնում սահմանված ժամկետում տեղեկատվություն չտրամադրելու, թերի կամ խուսափողական պատասխանների և անօրինական մերժումների դեպքերի մասին: Վերջին տարիներին Հայաստանը զգալի ջանքեր է գործադրել մասնակցային և բաց կառավարման ինստիտուցիոնալ շրջանակն ամրապնդելու ուղղությամբ՝ միաժամանակ գիտակցելով, որ դեռևս անհրաժեշտ են հետագա բարելավումներ իրականացման և հանրային ներգրավվածության տեսանկյունից:

Այս բաժնում ներկայացվում է, թե ինչպես է Հայաստանը ԲԿԳ գործընթացն օգտագործել աջակցելու հանրային մասնակցությանը որոշումների կայացման գործընթացում, մասնավորապես՝ e-draft հարթակի միջոցով, ինչպես նաև դրա ազդեցությունը կառավարության և քաղաքացիների փոխգործակցության վրա: Այն նաև անդրադառնում է տեղեկատվության մատչելիության բարելավման և երկրի թվային էկոհամակարգի ամրապնդման ջանքերին:

E-draft և թվային մասնակցություն

Արդարադատության նախարարությունը իր [երկրորդ գործողությունների ծրագրի \(2014-2016\) հանձնառության](#) շրջանակում 2017 թվականին ստեղծեց e-draft հանրային քննարկումների հարթակը: Կառավարության և քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ կողմերը e-draft.am-ը համարում են Հայաստանի ԲԿԳ գործընթացի ամենակարևոր և կայուն ձեռքբերումներից մեկը: Մինչև 2017 թվականը

յուրաքանչյուր պետական մարմին քննարկումները կազմակերպում էր յուրովի՝ առանց միասնական հարթակի: Քաղաքացիական հասարակության համար դժվար էր հետևել քննարկումների արդյունքներին: Այժմ պետական մարմինները իրավական ակտերի նախագծերը առնվազն երկշաբաթյա ժամկետով հրապարակում են e-draft.am-ում հանրային քննարկման համար, իսկ ստացված կարծիքները ամփոփվում են ամփոփաթերթում՝ առաջարկներին տրված պատասխանների հետ միասին: Կառավարությունն ավելի ու ավելի շատ է e-draft-ը դիտարկում որպես մասնակցային կառավարման ավելի լայն շրջանակի տարրերից մեկը: Թվային քննարկումները գնալով ավելի հաճախ են լրացվում հանրային քննարկումներով, շահագրգիռ կողմերի հանդիպումներով, հանրային խորհուրդներով և մասնակցության այլ մեխանիզմներով, հատկապես ռազմավարական և քաղաքականության փաստաթղթերի մշակման դեպքում:

Քաղաքացիական հասարակության և կառավարության շահագրգիռ կողմերը նշում են, որ հարթակն օգնել է պարզեցնել և ստանդարտացնել հանրային քննարկումների գործընթացը: 2017 թվականին հրապարակված առաջին նախագծերից մի քանիսը վիճահարույց էին, ինչը մեծացրեց հարթակի այցելությունները և օգնեց այն տարածել քաղաքացիական հասարակության և քաղաքացիների շրջանում: Օրինակ՝ [ընտանեկան բռնության կանխարգելման մասին օրենքի նախագիծը](#) ունեցավ [107 325 դիտում](#) և [95 մեկնաբանություն](#), ինչն այդ ժամանակ աննախադեպ էր հարթակի համար: Կառավարությունը երբեմն հետ է կանչել նախագծերը՝ e-draft.am-ում բացասական կարծիքների ալիք և [լայն քննադատություն](#) ստանալուց հետո:

2025 թվականի հոկտեմբերին Արդարադատության նախարարությունը [թարմացրեց](#) հարթակի որոշ գործառնություններ, սակայն քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ կողմերը մատնանշեցին լրացուցիչ [բարելավումներ](#), որոնք կարող են իրականացվել հարթակի վիճակագրական և օգտատիրոջ համար նախատեսված գործառնությունները, ինչպես նաև փոխգործելիությունը բարելավելու նպատակով (օրինակ՝ նախագիծն ընդունված իրավական ակտի հետ համեմատելու գործառնությամբ): Վեցերորդ գործողությունների ծրագրի շրջանակում վարչապետի աշխատակազմը լրացուցիչ բարելավումներ է [իրականացնում](#) e-draft-ում, այդ թվում՝ հնարավորություն ընձեռելով ՔՀԿ-ներին գրանցվելու հարթակում:

e-draft-ի վերաբերյալ պետական մարմինների արձագանքը շարունակում է մնալ անհետևողական, քանի որ բազմաթիվ պաշտոնյաներ անտեսում են մեկնաբանությունները կամ սահմանափակվում են նվազագույն արձագանքով՝ օրինակ՝ «չի ընդունվել» և

«ընդունվել է ի գիտություն»: ՔՀԿ-ների կողմից բազմիցս ընդգծված հիմնական խնդիրներից մեկն այն է, որ e-draft.am-ը երբեմն փոխարինում է իմաստալից քննարկումներին: Այն թույլ է տալիս կառավարությանը պնդել, որ նախագիծն անցել է հանրային քննարկում, նույնիսկ եթե մեկնաբանությունները մերժվել են կամ ընդհանրապես չեն ստացվել: ՔՀԿ-ները կարծում են, որ e-draft.am-ն ավելի արդյունավետ կլիներ, եթե համարվեր քննարկումների այլ ուղիներով և մեթոդներով: ՔՀԿ-ները պնդում են, որ ավելի շատ պետական հաստատություններ պետք է քննարկումները սկսեն օրենքների մշակման ավելի վաղ փուլում՝ նախքան պատրաստի նախագիծը հարթակում հրապարակելը: Կառավարությունը վերջերս քայլեր է ձեռնարկել՝ բարելավելու հանրության մասնակցությունը քաղաքականության մշակման վաղ փուլերում, այդ թվում՝ [թարմացնելով հանրային խորհուրդների](#) և ռազմավարական պլանավորման գործընթացների վերաբերյալ կանոնակարգերը:

Թեև e-draft-ը համարվում է Հայաստանի ԲԿԳ գործընթացի ամենակարևոր ձեռքբերումներից մեկը և ակտիվորեն օգտագործվում է ՔՀԿ-ների կողմից, քաղաքացիների շրջանում դրա օգտագործումը մնում է համեմատաբար ցածր մակարդակի վրա: Շահագրգիռ կողմերը դա վերագրում են քաղաքացիների շրջանում իրազեկվածության և մասնագիտական գիտելիքների պակասին, քանի որ կարող է դժվար լինել հասկանալ իրավական ակտերի նախագծերը և ներկայացնել լավ ձևակերպված կարծիքներ: Նրանք նաև նշում են, որ ՔՀԿ-ները դա անելու համար երբեմն աշխատում են իրավաբանների հետ:

ԲԿԳ շրջանակում մշակված այլ թվային հարթակներն այդքան հաջողված չեն եղել: [Չորրորդ գործողությունների ծրագրի \(2018-2020\) հանձնառության](#) արդյունքում 2020 թվականի սեպտեմբերին գործարկվեց [Էլեկտրոնային հանրագրերի \(e-petition\) հարթակը](#): Սակայն հինգ տարի անց քաղաքացիները շարունակում են նախընտրել ստորագրությունները հավաքել ձեռքով և կառավարությանը ներկայացնել թղթային փաստաթղթեր: Հատկանշական օրինակ էր 2024 թվականի սեպտեմբերի [քաղաքացիների ստորագրահավաքը](#), որը հանգեցրեց 2025 թվականի մարտին Հայաստանի Հանրապետության՝ Եվրոպական միությանն անդամակցելու գործընթացի մեկնարկի մասին օրենքի ընդունմանը: Քաղաքացիները մեծ մասամբ տեղյակ չեն հարթակի մասին, մինչդեռ ՔՀԿ-ները նախընտրում են իրենց ջատագովության համար օգտագործել այլ ուղիներ: Վարչապետի աշխատակազմը Արդարադատության նախարարության հետ քննարկումներ է վարում e-petition հարթակը բարելավելու ուղղությամբ: Բարեփոխիչները կարծում են, որ e-petition-ի վերաբերյալ հանրային իրազեկման ավելի լայնածավալ արշավի անհրաժեշտություն կա, որն ավելի արդյունավետ կլիներ քաղաքացիական հասարակության

ներգրավմամբ: Նրանք ընդգծում են, թե ինչպես էին տարբեր եղանակներով տարածվում e-draft-ը և [azdar.am-ը](#)՝ հրապարակային ծանուցումների պաշտոնական կայքը, ինչը տեղի չունեցավ e-petition-ի դեպքում:

Չնայած մասնակցության բարելավման որոշ հաջողություններին, ՏՀԶԿ-ի [գեկույցում նշվում է](#), որ Հայաստանի պետական հատվածում դեռևս բացակայում է մասնակցության լայն ընկալումը և մշակույթը: Բացի այդ, [ՔՀԿ չափիչի՝ Հայաստանի վերաբերյալ 2025 թվականի գեկույցը](#) նշում է, որ գործնականում մասնակցությունը մնում է ոչ հետևողական, անկանոն և առանց իմաստալից ազդեցության: Մասնակցության հնարավորությունները զգալիորեն տարբերվում են ըստ հաստատությունների և համայնքների, իսկ առկա ձևաչափով խոշոր քննարկումները հիմնականում նախաձեռնվում են ՔՀԿ-ների և միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Կառավարության և քաղաքացիական հասարակության բարեփոխիչները լավատես են, որ Մասնակցային և բաց կառավարման վարչությունը պետական ծառայողների վերապատրաստման, մշտադիտարկման և կարողությունների զարգացման միջոցով կնպաստի հանրային մասնակցության հարցում կառավարության ավելի միասնական մոտեցման ձևավորմանը: Վեցերորդ գործողությունների ծրագրի շրջանակում վարչությունը մշակում է մասնակցային գործընթացների մեթոդական ուղեցույց, ստեղծում է քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ կողմերի տվյալների բազաներ քննարկումներում ներգրավելու նպատակով, բարելավում է թվային մասնակցության գործիքները (օրինակ՝ e-draft.am-ը) և հզորացնում է պետական պաշտոնյաների ինստիտուցիոնալ կարողությունները՝ ինչպես ազգային, այնպես էլ տեղական մակարդակներում: Կառավարությունը նշել է, որ նախարարություններում ստեղծված հանրային խորհուրդները դարձել են քաղաքականությունների նախագծերի վերաբերյալ շահագրգիռ կողմերի վաղ ներգրավման և երկխոսության կարևոր ինստիտուցիոնալ մեխանիզմներ: Մասնակցային և բաց կառավարման հարցերի վարչությունն աջակցում է այս մեխանիզմների զարգացմանը, մշտադիտարկմանը և բարելավմանը՝ օգնելով ամրապնդել ավելի կառուցվածքային և իմաստալից հանրային մասնակցություն կառավարության ողջ համակարգում:

Ընդհանուր առմամբ՝ Հայաստանում վերջերս իրականացված բարեփոխումները վկայում են մասնակի կամ իրավիճակային բնույթ կրող հանրային քննարկումներից դեպի մասնակցային կառավարման ավելի ինստիտուցիոնալացված մոդել աստիճանական անցման մասին՝ մասնագիտացված հաստատությունների, թվային գործիքների և քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցության աջակցությամբ:

Հավասարակշռություն տեղեկատվության հասանելիության, կիբերանվտանգության և ապատեղեկատվության միջև

«Տեղեկատվության ազատության մասին» Հայաստանի 2003 թվականի օրենքը բաց կառավարման ճարտարապետության՝ համեմատաբար ուժեղ և արդյունավետ գործող բաղադրիչներից է: [2015 թվականի կանոնակարգը](#) ներդրեց տեղեկատվություն ստանալու էլեկտրոնային հարցումների համակարգը և սահմանեց պաշտոնատար անձանց պարտականությունները՝ կապված տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ հարցումների հետ: Արդարադատության նախարարությունը 2018 թվականին ԲԿԳ շրջանակից դուրս գործարկեց [e-request](#) հարթակը, որը թույլ է տալիս օգտատերերին առցանց ներկայացնել տեղեկատվության հարցումներ և հետևել դրանց ընթացքին:

Այնուամենայնիվ՝ հետագա բարեփոխումների հնարավորություն դեռևս կա: [ՔՀԿ չափիչի 2025 թվականի գեկույցը](#) ընդգծել է, որ տեղեկատվության տրամադրման հարցումներին տրվող պատասխանները հաճախ ուշանում են, լինում են թերի կամ ոչ մանրամասն, մինչդեռ պետական մարմինների կողմից տեղեկատվության պրոակտիվ հրապարակումը նույնպես հաճախ չի համապատասխանում օրենքի պահանջներին: Վերջին գործողությունների ծրագրերը կենտրոնացել են տեղեկատվության հասանելիության և պետական մարմինների կողմից տվյալների մշակման իրավական դաշտի արդիականացման վրա: [Հինգերորդ և վեցերորդ](#) գործողությունների ծրագրերի հանձնառությունները նպատակ են ունեցել ամրապնդել և ներդնել տվյալների կառավարումն ու անվտանգությունը, այդ թվում՝ ստեղծել Տեղեկատվական համակարգերի կարգավորման մարմին և նախատեսել դրույթներ, որոնց համաձայն պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինները պետք է նոր պահանջներին համապատասխան թարմացնեն իրենց կայքերը և տվյալների հավաքածուները: Բացի այդ՝ Հայաստանը 2025 թվականին ստեղծված ԲԿԳ-ի Պրոակտիվ բացահայտման կոալիցիայի [հիմնադիր անդամ է](#):

Սկզբնական շրջանում կառավարությունը մտադիր էր թարմացնել տվյալների կառավարման շրջանակը՝ փոփոխություններ կատարելով 2003 թվականի «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքում: Սակայն ՔՀԿ-ների քննադատությունը 2024 թվականին հանգեցրեց տեղեկատվության կառավարման գործընթացները կարգավորող առանձին՝ «Հանրային տեղեկատվության մասին» օրենքի նախագծի մշակմանը, որը քաղաքացիական հասարակությունը համարում է տեղեկատվության հասանելիության

ապահովման առանցքային գործոն: Ակնկալվում է, որ «Հանրային տեղեկատվության մասին» օրենքը էական փոփոխություն կբերի պետության տնօրինության ներքո գտնվող տեղեկատվության թափանցիկության ոլորտում, քանի որ ցանկացած տեղեկատվություն, որը գաղտնի չէ, պրոակտիվ կերպով կհրապարակվի բաց տվյալների ձևաչափով: Այնուամենայնիվ՝ քաղաքացիական հասարակությունը մտահոգություն է հայտնել տեղեկատվության բացահայտման ավելացված պահանջների կատարման հարցում պետական մարմինների տեխնիկական և մարդկային սահմանափակ ռեսուրսների վերաբերյալ, հաշվի առնելով, որ 2003 թվականի օրենքի շատ դրույթներ դեռևս ամբողջությամբ չեն իրականացվում:

Քաղաքացիական հասարակությունն օգտագործել է ԲԿԳ գործընթացը տեղեկատվության մատչելիության բարելավման հարցում կառավարությանն աջակցելու համար: Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը (ԻԱԿ) [առաջին](#) և [երկրորդ](#) գործողությունների ծրագրերի շրջանակներում պետական ծառայողների համար դասընթացներ անցկացրեց տեղեկատվության մատչելիության վերաբերյալ: Ավելի վերջերս՝ [հինգերորդ գործողությունների ծրագրի](#) ընթացքում, ԻԱԿ-ը «ԵՄ-ն հանուն բարեփոխության» ծրագրի աջակցությամբ պետական մարմինների համար մշակեց

[ինքնագնահատման գործիքակազմ](#), որը ներառում է տեղեկատվության ազատության վիճակագրության հրապարակման ձևանմուշ: Կենտրոնն աջակցեց երեք պետական մարմինների ինքնագնահատման ձևանմուշի փորձարկման հարցում՝ նպատակ ունենալով մեթոդաբանությունը և գործիքակազմը կիրառել կառավարության ողջ համակարգում կամ առնվազն ընդունել վիճակագրության միասնական ձևանմուշ: 2025 թվականին կառավարությունը բոլոր պետական մարմիններին [առաջարկեց](#) կիրառել այդ ձևանմուշը:

Քաղաքացիական հասարակության որոշ շահագրգիռ կողմեր կարծում են, որ կառավարության օրակարգում տեղեկատվության հասանելիությունը երկրորդական պլան է մղվել ապատեղեկատվության համեմատ: Այնուամենայնիվ՝ նրանք կարևորում են ԲԿԳ-ի դերը՝ նշելով, որ այն օգնել է պահպանել այս թեմայի առաջնահերթությունը՝ ցույց տալով, որ այն շարունակում է մնալ ժողովրդավարության կարևոր հենասյուն: Ըստ ԻԱԿ-ի՝ առաջին երկու գործողությունների ծրագրերի շրջանակում անցկացված դասընթացները տևական ազդեցություն են ունեցել: Երբ նրանք սկսեցին դասընթացները, տեղեկատվության մատչելիության սկզբունքների մասին իրազեկվածությունը ցածր էր, իսկ այժմ պաշտոնատար անձանց մեծ մասն առնվազն տեղյակ է այդ սկզբունքներին:

Համատեղ աշխատանք ապատեղեկատվության դեմ

Ապատեղեկատվությունը և արտաքին տեղեկատվության մանիպուլյացիան ու միջամտությունները դարձել են Հայաստանի տեղեկատվական միջավայրի կարևոր մարտահրավերներ՝ ընդգծելով տեղեկատվության բարեփոխության ամրապնդման անհրաժեշտությունը՝ միաժամանակ պաշտպանելով խոսքի ազատությունը և տեղեկատվության մատչելիությունը: Կառավարությունը և քաղաքացիական հասարակությունն օգտագործել են ԲԿԳ գործընթացը այս վիճահարույց հարցերը համատեղ լուծելու համար: Հինգերորդ գործողությունների ծրագրի ընթացքում ԵՄ ֆինանսավորմամբ գործող փորձագիտական խումբը մշակեց առօրյա և ճգնաժամային իրավիճակների հաղորդակցության արձանագրություններ, այդ թվում՝ ապատեղեկատվության դեմ պայքարի կանոնակարգեր: Բացի այդ՝ կառավարությունը և քաղաքացիական հասարակությունը մշակեցին «**Ապատեղեկատվության դեմ պայքարի 2024-2026 թվականների հայեցակարգը**»՝ տեղեկատվական էկոհամակարգն ամրապնդելու նպատակով: Հայեցակարգը **ընդգծում է** բազմակարծ և ազատ մեղիա միջավայրի արժեքը՝ ապահովելով քաղաքացիների հասանելիությունը տարբեր աղբյուրների, ինչը թույլ է տալիս գնահատել լուրերի հավաստիությունը: 2025 թվականի հունիսին ԲԿԳ գործընթացի շրջանակներում **ստեղծված՝ ՀՀ վարչապետի աշխատակազմի ռազմավարական հաղորդակցության վարչությունը** համակարգում է կառավարության հաղորդակցությունը ռազմավարական մակարդակում, մշակում է համապատասխան ռազմավարություններ և չափանիշներ, վերահսկում է բարեփոխումների արշավները և գլխավորում ապատեղեկատվությանը հակազդելու ջանքերը:

ՁԵՌՔԵՐՈՒՄՆԵՐ, ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԻԿԱ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ

Հայաստանի փորձը ցույց է տալիս, որ բաց կառավարման բարեփոխումը երկարաժամկետ ինստիտուցիոնալ փոխակերպում է, որը պահանջում է կայուն քաղաքական հանձնառություն, քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցություն և շարունակական ուսուցում:

ԲԿԳ-ին միանալուց ի վեր Հայաստանը նկատելի առաջընթաց է գրանցել գույքի հայտարարագրման և իրական շահառուների թափանցիկության առաջնության, պետական ծախսերն ավելի թափանցիկ և մասնակցային դարձնելու (հատկապես տեղական մակարդակում), ինչպես նաև օրենքների նախագծերի վերաբերյալ առցանց քննարկումների ստանդարտացման գործում: Բաց կառավարումը տարածվել է նաև տեղական մակարդակում. Հայաստանի հինգ համայնք մասնակցում է տեղական ԲԿԳ-ին: Ավելին՝ մասնակցային և բաց կառավարման հարցերի վարչության ստեղծումը կարևոր քայլ է բաց կառավարման օրակարգի ապագա շարունակականությունն ապահովելու և պետական հաստատություններում մասնակցային կառավարումն ինստիտուցիոնալացնելու ուղղությամբ:

ԲԿԳ-ի նկատմամբ բարձր մակարդակի քաղաքական աջակցությունը և վարչապետի աշխատակազմի պրոակտիվ առաջնորդությունը նպաստել են բաց կառավարման բարեփոխումների առաջնությանը: Քաղաքացիական հասարակությունը շարունակում է ակտիվ մնալ՝ աջակցելով կառավարությանը հանձնառությունների մշակման և իրականացման գործում: Միջազգային գործընկերների ֆինանսական աջակցությունը վճռորոշ է եղել բարեփոխումների հաջողության համար, հատկապես կառավարության ներսում գիտելիքների և կարողությունների բացերը լրացնող ծրագրերի ֆինանսավորման առումով: Արտաքին աջակցության ավարտից հետո Հայաստանի կառավարությունը շարունակել է մի շարք առանցքային բարեփոխումներ, մասնավորապես՝ տեղական մակարդակում մասնակցային բյուջետավորումը: Սակայն բարեփոխումների իրականացումը միշտ չէ, որ հեշտ է եղել: Հայաստանը ստիպված է եղել դիմակայել աշխարհաքաղաքական լուրջ մարտահրավերների անկայուն տարածաշրջանում, հաղթահարել COVID-19-ից հետո առաջացած կարողությունների սահմանափակումները, ինչպես նաև հաղթահարել կայունության հետ կապված ռիսկերը դոնորների առաջնահերթությունների փոփոխության պայմաններում:

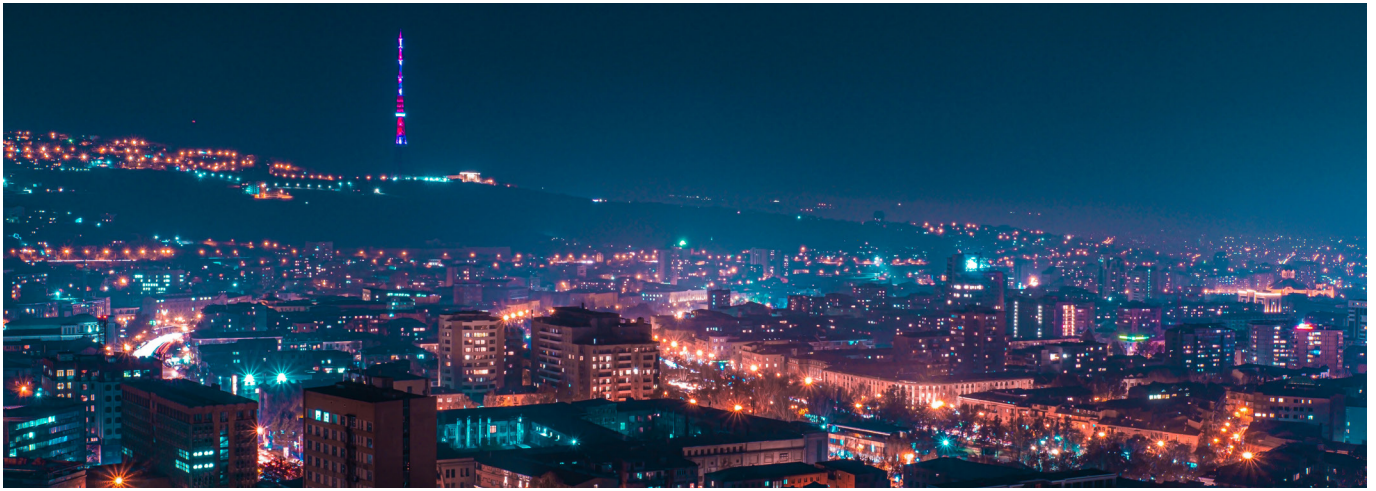
Վեցերորդ գործողությունների ծրագիրը (2025-2027) հիմնվում է նախորդ գործողությունների ծրագրի ցիկլի բարեփոխումների վրա: Այն ներառում է հանձնառություններ՝ մշակելու և կիրարկելու ենթաօրենսդրական ակտեր կիբերանվտանգության, հանրային տեղեկատվության և տեղեկատվական համակարգերի վերաբերյալ կարևորագույն օրենքների համար: Այն նաև նպատակ ունի մշակել իրական շահառուների տվյալների հետ կապակցված նոր էլեկտրոնային գնումների համակարգ, էլ ավելի ինստիտուցիոնալացնել տեղական մակարդակում մասնակցային բյուջետավորումը, թվայնացնել նվերների ռեեստրը և ավտոմատացնել տվյալների վերլուծությունը ԿԿՀ տվյալների բազաներում:

Առաջիկայում Հայաստանի ԲԿԳ գործընթացը կշարունակի ձևավորվել արտաքին զարգացումների ազդեցությամբ: Վերջին շրջանում Հայաստանը ձգտում է դիվերսիֆիկացնել իր անվտանգային և տնտեսական գործընկերությունները: 2025 թվականի մարտին Հայաստանի Ազգային ժողովը [ընդունեց օրենք](#), որով հիմք դրվեց Եվրամիությանն անդամակցելու ուղղությամբ քայլերի իրականացմանը: ԵՄ-ի հետ ավելի սերտ համագործակցությունը կարող է դրական ազդեցություն ունենալ բաց կառավարման բարեփոխումների վրա: Օրինակ՝ 2025 թվականի նոյեմբերին Հայաստանը [ստացավ](#) ԵՄ Վիզաների ազատականացման գործողությունների ծրագիրը (ՎԱԳԾ/VLAP), որը սահմանում է այն քայլերը, որոնք երկիրը պետք է ձեռնարկի Շենգենյան գոտի առանց վիզայի ճամփորդելու իրավունք ստանալու համար, այդ թվում՝ տվյալների պաշտպանության նորմերի հետ համապատասխանեցումը ԵՄ-ի՝ Տվյալների պաշտպանության ընդհանուր կանոնակարգին (GDPR): Հայաստանում ԲԿԳ գործընթացի դինամիկայի պահպանումը կնպաստի բաց կառավարման բարեփոխումների երկարաժամկետ կայունությանը: Որպես ԲԿԳ Ղեկավար հանձնաժողովի գործող անդամ՝ Հայաստանը կարող է նաև ոգեշնչել համաշխարհային հանրությանը՝ ցույց տալով, թե ինչպես է բաց կառավարումը շարունակում մնալ դրական փոփոխությունների հզոր ուժ:

ՀԱՎԵԼԻԱԾ

Գերամրկական նախեններով զարդարված
պատ, Երևան, Հայաստան (Լուսանկարը՝
Հասմիկ Ղազարյան Օլտն, Unsplash)

Գիշերային Երևան (Լուսանկարը՝ Լևոն Վարդանյան, Unsplash)

Զեկույցի մասին

Բաց կառավարման գործընկերության [2023-2028 թվականների ռազմավարության](#) իրականացման ընթացքում մոտեցումների, աշխատելաճի և ուսուցման փոփոխությունները առանցքային են կազմակերպության ռազմավարական նպատակներին հասնելու համար: Անկախ հաշվետվական մեխանիզմը (ԱՀՄ) շարունակում է իր ներդրումն ունենալ այս գործում՝ փաստերի հիման վրա հիմնված հետազոտությունների պատրաստման և տարածման իր կենսական դերի միջոցով:

ԱՀՄ զեկույցները հիմնականում անդրադարձել են գործողությունների ծրագրերի ցիկլի ընթացքում իրականացված աշխատանքներին: Այս հետազոտությունները օգտակար տվյալներ են ստեղծել և արժեքավոր տեղեկատվություն տրամադրել Գործընկերությանը և բաց կառավարման համայնքին: Սակայն, քանի որ վերլուծությունը հիմնականում սահմանափակվում է գործողությունների ծրագրի ցիկլի շրջանակում տեղի ունեցող զարգացումներով, ԱՀՄ զեկույցները ավելի քիչ հնարավորություն են տալիս պատասխանելու երկարաժամկետ բնույթի որոշ հարցերի, որոնց վերաբերյալ ԲԿԳ-ն ցանկանում է փորձ ձեռք բերել այս նոր ռազմավարության շրջանակներում:

2026 թվականին ԱՀՄ-ն պարտավորվեց պատրաստել զեկույց՝ ամփոփելու Հայաստանի՝ ԲԿԳ-ին մասնակցության 15-ամյա փորձը: Բաց կառավարման ուղու այս զեկույցն ուսումնասիրում է Հայաստանի բաց կառավարման էվոլյուցիան և ձեռքբերումները գործողությունների ծրագրերի, կառավարության և քաղաքացիական հասարակության համատեքստում՝ ամփոփելու բարեփոխիչների, ԲԿԳ Աջակից կենտրոնի և գործընկերների աշխատանքի արդյունքում ձեռք բերված փորձը և դասերը:

Մեթոդաբանություն

Այս զեկույցը գրել է Մեթյու Տրամոնտին, իսկ հարցազրույցները և հետազոտությունն իրականացրել է Տաթևիկ Մարգարյանը:

Զեկույցը դիտարկել են Ռենցո Ֆալլան, Մունյեմա Հասանը, Թինաթին Նինուան, Լինգ Փանյասևանամիթը, Անդրեաս Պավլուն և Փիթեր Վարգան: Այն նաև դիտարկվել է Հայաստանի կառավարության և քաղաքացիական հասարակության առանցքային շահագրգիռ կողմերի կողմից: Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր նրանց, ովքեր իրենց ներդրումն են ունեցել զեկույցի պատրաստման գործում:

Զեկույցը պատրաստելու նպատակով ԱՀՄ-ն հարցազրույցներ է անցկացրել և գրավոր կարծիքներ է ստացել Հայաստանի կառավարության և քաղաքացիական հասարակության 21 ներկայացուցիչից, այդ թվում՝

- Լիլյա Աֆրիկյան, ԲԿԳ համակարգող, ՀՀ վարչապետի աշխատակազմի մասնակցային և բաց կառավարման հարցերի վարչության պետ
- Նաիրա Առաքելյան, «Արմավիրի զարգացման կենտրոն» ՀԿ-ի տնօրեն
- Ավագ Ավանեսյան, ՀՀ ֆինանսների նախարարի տեղակալ
- Սոնա Այվազյան, Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի (ԹԻՀԿ) գործադիր տնօրեն
- Լևոն Բարսեղյան, «Ասպարեզ» լրագրողների ակումբի նախագահ

- Շուշան Դոյրոյան, Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի (ԻԱԿ) հիմնադիր և նախագահ
- Հայկազ Ֆանյան, Սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունների հայկական կենտրոնի (ACSES) տնօրեն
- Ռուզաննա Գաբրիելյան, ՀՀ ֆինանսների նախարարության բյուջետային գործընթացի համակարգման վարչության պետ
- Աշոտ Գիլոյան, ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության տեղական ինքնակառավարման քաղաքականության վարչության պետ
- Արփինե Հակոբյան, «ՀԿ Կենտրոն» քաղաքացիական հասարակության զարգացման ՀԿ-ի նախագահ
- Մերի Հարությունյան, Երևանի քաղաքաշինական ծրագրերի իրականացման գրասենյակի տնօրենի տեղակալ
- Վարուժան Հոկտանյան, «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ (ԹԻՀԿ) և հակակոռուպցիոն փորձագետ
- Եփրեմ Կարապետյան, Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի անդամ, ՀՀ արդարադատության նախարարության հակակոռուպցիոն քաղաքականության մշակման և մոնիթորինգի վարչության նախկին պետ
- Սուրեն Քրմոյան, «Թվային Հայաստան» ՀԿ-ի նախագահ
- Ժերոմ Լեյրոյ, հիմնադրամի հայաստանյան տնօրեն, Հասմիկ Տիգրանյան, քաղաքական ֆինանսավորման բաղադրիչի պատասխանատու/իրավախորհրդատու, Ընտրական համակարգերի միջազգային հիմնադրամ (IFES), Հայաստան
- Մարինա Մխիթարյան, ՄԱԶԾ Հայաստանի «Կոլբա» նորարական լաբորատորիայի համահիմնադիր և ղեկավար (2014-2019), ԲԿԳ Արևելյան գործընկերության ծրագրի ղեկավար (2020–2022), ՀԲԸՄ գործադիր տնօրեն (2022-2025), Հայաստանի ծառատունկ ծրագրի ռազմավարական գործընկերությունների և ազդեցության հարցերով տնօրեն (2025 թվականից)
- Գայանե Նալբանդյան, Լուսինե Ավալյան, խորհրդատուներ, «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» ծրագիր, Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերություն (GIZ)
- Սյուզաննա Սողոմոնյան և Մարիամ Զադոյան, փորձագետներ, Հայաստանի իրավաբանների ասոցիացիա
- Տիգրան Ծատուրյան, Հայաստանի Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի հայտարարագրերի վերլուծության վարչության պետ

Օգտագործվել են նաև Հայաստանի բոլոր վեց գործողությունների ծրագրերին վերաբերող ԱՀՄ նախորդ արդյունքներն ու զեկույցները, ինչպես նաև գրասենյակային հետազոտության միջոցով ստացված տեղեկատվությունը:

Հանրապետության հրապարակ, Երևան
(Լուսանկարը՝ Յուրի Օպարին, Unsplash)

ԲԿԳ-ի մասին

2011 թվականին կառավարությունների առաջնորդները և քաղաքացիական հասարակության ջատագովները միավորվեցին ստեղծելու եզակի գործընկերություն, որը համախմբում է այս ազդեցիկ ուժերը թափանցիկ, մասնակցային, ներառական և հաշվետու կառավարումը խթանելու համար:

Բաց կառավարման գործընկերությունը (ԲԿԳ) միավորում է 77 երկիր և 106 տեղական ինքնակառավարման մարմին, որոնք ներկայացնում են ավելի քան երկու միլիարդ մարդու, ինչպես նաև հազարավոր քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններ: ԲԿԳ-ն հիմնված է այն գաղափարի վրա, որ բաց կառավարություն ավելի հասանելի է, ավելի արձագանքող և ավելի հաշվետու քաղաքացիների առջև, և որ մարդկանց ու նրանց կառավարության միջև հարաբերությունների բարելավումը երկարաժամկետ և շարունակ ավելացող առավելություններ է բերում բոլորին:

Գործընկերության շրջանակում կառավարությունները և քաղաքացիական հասարակությունը համատեղ մշակում են գործողությունների ծրագրեր, որոնք ներառում են տարբեր ոլորտներին վերաբերող հստակ քայլեր՝ հանձնառություններ: ԲԿԳ-ին անդամակցող բոլոր կառավարությունները միանում են Բաց կառավարման հռչակագրին և պարտավորվում են գործողությունների ծրագրի շրջանակում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ համատեղ մշակել բարեփոխումներ, որոնք շոշափելի օգուտներ կբերեն քաղաքացիներին:

ԱՀՄ-ի մասին

Անկախ հաշվետվական մեխանիզմը (ԱՀՄ) ԲԿԳ-ի հաշվետվողականության ապահովման կառույցն է և մասնակից երկրներում առաջընթացին հետևելու հիմնական գործիքը:

2011 թվականից ի վեր ԱՀՄ-ն ապահովում է անկախ, ապացույցների վրա հիմնված և օբյեկտիվ հաշվետվողականություն ԲԿԳ անդամներին հաշվետու դարձնելու և նրանց բաց կառավարման ջանքերին աջակցելու համար: Սա արվում է զեկույցների և գործողությունների ծրագրի ցիկլի առանցքային փուլերում ժամանակին տրամադրվող առաջարկությունների միջոցով:

ԱՀՄ-ն արժեքավոր ռեսուրս է ԲԿԳ անդամների համար: Այն նպաստում է գործընկերության վստահելիության ամրապնդմանը և բաց կառավարման համայնքի անդամներին հնարավորություն է տալիս սովորել միմյանց փորձից:

Կապ մեզ հետ

Այս զեկույցի վերաբերյալ հարցերի դեպքում խնդրում ենք դիմել՝ irm@opengovpartnership.org

Հետևե՛ք մեզ սոցիալական ցանցերում՝

Այցելե՛ք մեր կայքը՝ opengovpartnership.org

Հրաժարում

պատասխանատվությունից.

Այս հրապարակումը պատրաստվել է Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ: Դրա բովանդակությունը բացառապես Անկախ հաշվետվական մեխանիզմի (ԱՀՄ) պատասխանատվությունն է և պարտադիր չէ, որ արտահայտի Եվրոպական միության տեսակետները:

Funded by
the European Union

Open
Government
Partnership

Independent
Reporting
Mechanism

Այս աշխատանքը տրամադրվում է Creative Commons Attribution 4.0 International լիցենզիայով: Լիցենզիայի պատճենը դիտելու համար այցելե՛ք՝ <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>